

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Неущ — культурэм и ЮфышIэ и Маф

Ныбджэгъу лъапIэхэр!

Культурэр цIыфым ежъ зыкызырээтIуихырэм, ищыIэкIэ-псэукIэ гушIхъэлэжъ байныгъэу хэлъым, тыкъэзыуцухъэрэ дунаим чIыпIэу цIубытырэм япхыгъэ шIыпкIэу цыт. Культурэр ары цIыфымрэ обществэмрэ зэкIэрыпчын умылIэкIынэу ззыпхырэр, ахэм яхъхъоныгъэрэ языкIыныгъэрэ афIэлэжъэрэр.

Непэ Адыгэ Республикэр Урысыем и культурэ гушIхъэу анахъэу алытэхэрэм зэу ащыт. Культурэм и ЮфышIэхэр зышIхъамысыжъэхэу мафэ къэс Iоф зэралIэрэм ишIуагъэкIэ гъэхъагъэ хэлъэу республикэм культурэ политикэр цыпхыраицы, тиобществэ игушIхъэлэжъ байныгъэ кызыттырагъэ-нэжъы ыкIи хъхъоныгъэ рагъэшIы, зышIэ шIэгъошIу кIэлэцIыкIухэмрэ ныбжыкIэхэмрэ кыхагъэщых ыкIи ахэм IэныIэгъу арагъэгъоты, профессиональнэ искусствэм зырагъэушIомбгъу, лъэпкъ шэн-хабзэхэр къагъэгъунэх, регион, дунэ культурэ зэпхыныгъэхэр агъэпыхтэх, цIыфхэр жъугъэу зыхэлэжъэрэ Iофтхъэбзэ гъэшIэгъоныбэ зэхашIэ.

Культурэм фэгъэзагъэу непэ республикэм нэбгырэ миничым ехъу шIэлэжъэ. Ахэр агу кызырариIорэм тетэу снэхъатэу зэралэжъэщтхэр кыхъэхыхыгъэ, гуетыныгъэ фырыIэу зыIоф зыгъэгъэкIэрэ, нэмыкIэхэм дэхъагъэр, нэфыр, шIур афэ-зыхъы зышIоигъо цIыфых. 2011-рэ илъэс закIом ахэм культурэ форум — фестиваль, зэнэкIокъу, конференции 20-м ехъу Адыгеим цызыхъагъэ. Творческэ коллективбэмэ регион, дунэ мэхъанэ зIэ Iофтхъабзэхэм ти республикэ цытхъу къащыфахы. ТухакIохэм, сурэтышIэхэм, усакIохэм, музыкантхэм, актерхэм, къышIуагъэхэм ягъэхъагъэхэм яфэ-шIошIэ уасэ цIыф жъугъэхэм къафашиIы.

Адыгэ Республикэм ищыпсэхэрэм языгъэпсэфыгъо уахътэ гъэшIэгъонэу зэхъицгъэнымкIэ культурэмрэ искусствэмрэ япхыгъэ еджапIэхэм, библиотекэхэм, культурэмкIэ нэхъэм, музейхэм, паркхэм, кинотеатрэхэм мэхъанэшIо яI.

Культурэм ылъэныкъокIэ къэралыгъо политикэу Адыгеим цыпхыраицырэр зытегъэпсыхъагъэр отраслэм иджырэ инфраструктурэ зэхъицгъэныр, культурэ учреджениехэу къуаджэхэм адэтхэр гъэкIэжыгъээнхэр ары. Ац фэдэ зэхъокIыныгъэхэм народнэ театрэхэр, самодеятельнэ фольклор ансамблэхэр лъэгъапIагъэхэм зэрафаицщтхэм сицыхъэ тель.

Мыщ фэдэ мэфэкI шIагъом культурэм ицлэжъэрэ псэу-ми яIоф хъшIыкIышIо зэрэфырIэм, цIыфхэм гъахъо, гушIуагъо къазэрафахырэм анае лъэиуу сызэрафэразэр ясIо сшIоигъу.

Псауныгъэ пытэ, насып, ищыIэкIэ-псэукIэ дэгъу шIуиIэнэу, творческэ текIоныгъагъэхэр къыдэишIухынэу, Адыгеими, Урысыеми ащыпсэхэрэм анае гъэхъэгъагъэхэр шIушIыгъэу шIуфэсIо!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

НАГРАДЭХЭР КЪАРИТЫЖЪЫГЪЭХ

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан отраслэ зэфэхъагъэхэм Iоф ащызы-шIэхэу, зыгъэхъагъэхэмкIэ къэралыгъо наградэхэмрэ щытхъу-цIэхэмрэ кызыфагъэшIошагъэхэм ахэр къэзыушыхъатырэ тхыпхэмрэ бгъэхалхъэхэмрэ тыгъуасэ къаритыжыгъэх.

— Профессионализмэгъэшхо шIухэлъэу шIуипшъэрылхэр зэрэжыгъэцIэхэрэм фэшI инэу тышIуфэраз, — къыIуагъ ТхъакIушынэ Аслъан къэзэрэ-угонгъэхэм закыфыгъазэз. — Республикэм, Урысыем хъхъо-ныгъэхэр ашIынхэм шIо шIуи-лахышIу хэлъышIэ, псауныгъэ пыгъэ шIуиIэу, шIуигъэхъагъэхэм къащымыкIэу шIуиIофшIэн лъыжъугъэкIотэнэу сышIу-фэлъаIо.

Илъэсыбэ хъугъэу иIофшIэн гуетыныгъэ фыриIэу зэригъэ-

цIэхэрэм фэшI Урысые Федера-цием и Президент иунашIокIэ ЗэкIошныгъэм иорден кыфа-гъэшIошагъэу псэумэ апэу кы-ритыжыгъэ гуманитар ушIэтын-хэмкIэ Адыгэ республикэ инсти-тутым инаучнэ IофшIэ шIхъаIэу Бэджэнэ Мурагъ. «УФ-м иапшIгъэрэ еджапIэ изаслуженнэ IофшIэ» зыфиIорэ щытхъуцIэр кы-лэжыгъэ Адыгэ къэралыгъо уни-верситетым икафедрэ ипашIэу Светлана Бегидовам. УФ-м куль-турэмкIэ изаслуженнэ IофшIэ хъугъэ АР-м и Къэралыгъо фи-лармоние ирежиссер шIхъаIэу ЛышхъукIэ Андзаур.

АР-м и Лышхъэу иунашIокIэ медалэу «Адыгеим и Щытхъу-зехъ» зыфиIорэр афагъэшIо-шагъ гуманитар ушIэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтым иотдел ипашIэу Гъыш Нухъэрэ зэлухыгъэ акционер обществэу

«Дзэ-страховой компанием» ильпылэкIо комитет итхъаматэу Къэрэбэт Аслъанрэ. «АР-м на-роднэ гъэсэныгъэмкIэ изаслу-женнэ IофшIэ» зыфиIорэ щыт-хъуцIэр кылэжыгъэ Мамхыгъэ гурыт еджапIэу 4-м икIэлэегъа-джэу Бузэрэ Мариет. АР-м изас-луженнэ журналист хъугъэ рес-публикэ гъэзетэу «Советскэ Адыгеим» иобозревателэу КлыкI Ибрахимэ.

АР-м и Лышхъэу и Рэзэныгъэ тхыт кызыфагъэшIошагъэхэм ащыт республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» ижурналистэу ШIаукъо Аслъангуаш.

Культурэм, экономикэм, мэ-кыу-мэщым, медицинэм алъэны-къокIэ гъэхъэгъэшIу зышIыгъэ-хэми республикэм ипашIэ афэгъушIуагъ, къалэжыгъэхэр аритыжыгъэ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Зэфэхъысыжъхэр кыышIыгъэх, пшъэрылхэр кыыгъэнэфагъэх

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Ас-лъан икIэрыкIэу агъэнэфажыгъэ АР-м иминистрэхэм я Кабинет хэтхэм, муниципальнэ образованиехэм, къулыкъухэм, ведомствэхэм, гъэлорышIапIэхэм япашIэхэм тыгъуасэ аIукагъэ. Илъэситфым къыкIоцI Iофэу ашIагъэм ыкIи тапэкIэ пшъэрылхэу зыфагъэу-цужыхэрэм республикэм ипашIэ къаегушIуагъэ.

Илъэс зэкIэлъыкIохэм кы-готхэу Iоф къыдэзышIэрэ псэ-уми зэрафэразэр ТхъакIушынэ Аслъан пэублэм къышIуагъэ. БлэкIыгъэ илъэситфым респу-бликэм гъэхъэгъэшIухэр зэ-ришIыгъэхэри кыыхигъэщыгъ.

— Экономикэм хъхъоны-гъэхэр ышIынхэм, цIыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахъышIу шIыгъэным къэзэрэуگونгъэхэм зэкIэми тыдэлэжыагъ ыкIи тапэкIи арэушIтэу зэрэщытщтым сицыхъэ тель. Илъэситфым къыкIоцI

псэолэи 149-рэ республикэм щытшIыгъ, бюджетым фэдэ пчъагъэкIэ хэдгъэхъон тлъэкIыгъ, мэкыу-мэщым, промышленно-стым, нэмыкI отраслэхэм алъэ-ныкъокIи зэшIотхыгъэр макIэп. Ау ар тыгъосэрэ маф. НепэкIэ цыIэныгъэм пшъэрылхыкIэхэр къегъэуцух. Ахэр тызэгъусэу дгъэцэкIэнхэм тыфэхъазырын фае. Медицинэм, гъэсэныгъэм, культурэм, псэупIэ-коммуналь-нэ хызмэтым, нэмыкIэхэмкIи цыкIагъэхэр тиIэх. Ау ахэр зэшIотхыным тыфэхъазы. Непэ федеральнэ гупчэри, къэралы-

гъом ипашIэхэри къыдготых, IэпыIэгъу къытфэхъух, ащи мэ-хъанэшхо иI. Ау сьдэу щытми, республикэм щыпсэурэ цIыфхэм апашIхъэ пшъэдэкIыжъ щызы-хышIтыр тэры, ар хэти зыщи-гъэгъушIэ хушIтэп, — къыIуагъ ТхъакIушынэ Аслъан.

Джащ фэдэу АР-м и Лышхъ-хъэ къэзэрэугонгъэхэм анахъэу анаIэ зытыраригъэдзэгъэ Iофы-гъохэм ащышых гъогухэм язы-тет нахъышIу шIыгъэныр, кIэлэцIыкIу IыгыпIэхэм ячэзыу хэт сабийхэм зэкIэми чIыпIэхэр ягъэгъотыгъэнхэр, нэмыкIэхэри.

ХэушхъафыкIыгъэу кыыхигъэ-жыгъэхэм ащыт республикэм ит псэупIэхэм язгытет санитарнэ шапхъэхэм адишIтэу гъэпсыгъэ-ныр. Муниципальнэ образовани-ехэм япашIэхэм ягуадзэхэу мы лъэныкъомкIэ пшъэдэкIыжъ зы-хышIтыр гъэнэфэгъэнхэр игъо дэдэу ылытагъэ. Ахэм мазэм зэ ежъ ышIхъэкIэ зэралукIэщтыр, ашIагъэм изэфэхъысыжъхэм зызэрашIыгъэгъозэщтыр Тхъа-кIушынэ Аслъан къыIуагъ.

УФ-м и Президентрэ УФ-м и Къэралыгъо Думэ идепутатхэмрэ яхэдзынхэр республикэм зэрэ-щыкIуагъэхэм АР-м и Лышхъэу осэшIу къафишIыгъ. А кампа-ниехэр рэхъатэу, щынэгъончъэу рекIокIынхэм Iоф дэзышIэгъэ псэуми зэрафэразэр къариIуагъ. (Тикорр.).

ЯчІыгуажъ анэІу къыфэгъэзагъ

Тиреспубликэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» къызэрэхитыгъагъэу, Сирием шыкъэбархэр нахъышлоу зэрагъэшлэн ямурадэу Урысыем иллыкдохэр Дамаскэ шылагъэх. Іофхэр зэрэлъыклатэхэрэм цыфхэр лъэшэу зэригъэгумэкыхэрэр къыдэтлыты, Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шхьэлэхъо Аскэр зэдэгущыІэгъоу дытилагъэр нахь игъэкІотыгъэу къыхэтыутынэу итхьухагъ.

— Сирием зэо-банэхэр къызыщежъэхэм тиреспубликэ къэкІожьы зышІоигъохэ тилъэпкъэгъухэм лъэІу тхылъэу атхыгъагъэхэм шыуатегущылагъэба?

— Москва икІыгъэ купыр ащ шыгъуаз. ЛъэІу тхылъхэм нахь зэхэугуфыкІыгъэу уатемыгушыІэу Іофхэр лыкІотэтхтхэп.

— Сирием ис адыгэхэр тичІыгу къэмыкІожьыщтхэми, зэфыщытыкІэу адытиІэр нахь пытэщта?

— Адыгеим, Къэбэрттэ-Бэлъкъарым, Къэрэштэ-Щэрджэсым, Краснодар краим ялыкІдохэр Сирием кІогъэ купым хэтыгъэх. Сирием ис адыгэмэ ятэжъхэр, зэкІ Іломи хъунэу, тиреспубликэ къыгъэгъунэрэ чІыгум исыгъэх. Тиadyгабзэ зышІэхэрэр илэс 30 е нахьыбэ зыныбжъхэр арых. Илэсэу къэблагъэхэрэм тилъэпкъэгъухэм къяхъулІэщтыр тшІэрэп.

— Тилъэпкъэгъу нахъыжъхэм шыуалукІагъ. Гугъэ зыхэлъ гущыІэ къышыуалугъэба?

— «Непэ тызыхэт шыІакІэр шьолъэгъу. Бэ шІэн е макІэ шІэн адыгэ чІыгум тыкъэкІожьын фаеу чІыпІэ тифэщт, — къысиІуагъ нахъыжъхэм ащыщ. — ТанэІу къызыфэгъэзагъэр адыгэ чІыгур ары».

— Аскэр, Мыекъуапэ шыукъызэкІожьым ыуж Сирием шышъулъэгъугъэмрэ шызэхэшъухыгъэмрэ зэхьокІыныгъэ афэхъугъа?

— НахъышІум тыщыгугъынэу тыфай, ау заом кІагъэсты, шынагъор ашхъэщыт. Европэм ит Адыгэ Хасэм итхьаматэу Цэй Умар телефонкІэ къысиІуагъ ти Лышъхъэу ТхьакІущынэ Аслъан лъэшэу зэрэфэразэр. ТызэкІотмэ тызэрэлъэшым къытегушыІагъ. Тиреспубликэ и Адыгэ Хасэ итхьаматэ иІэнатІэ зыгъэцэ-кІэрэ Бэгъушъэ Адами Сирием кІогъэгъэ купым хэтыгъ. Дамаскэ тызэрэщыІагъэм Адыгэ Хасэм тыщытегушыІагъ. Къэзыгъэзэжъы зышІоигъо тилъэпкъэгъухэм ІэпыІэгъоу яттын тлэкІыштым Адыгэ Хасэм ихэсашхъэ тхьаумафэм тыщытегушыІэщт.

— ШъуигухэлъышІухэр къыжъудэхъунхэу шыуфэсэІо.

— Тхьашъугъэгъэспэу.
ЕМТИЛЬ Нурбий.

— Гъогу чыжъэ тытхьаным ыпэкІэ тызэгупшысагъэр макІэп, — къеІуатэ Шхьэлэхъо Аскэр. — Сыд Іуагъэми, хэбзэ унашъохэм къапкъырыкІэу Сирием аперэу тызэрэкІорэм общественнэ-политикэ мэхъэнэ ин иІагъ. УФ-м ФедерациемкІэ и Совет хэтхэр, ФедерациемкІэ Советым и Аппарат икъулыкъушІэхэр, Дунэе Адыгэ Хасэм иллыкІохэр, Адыгэ Республикэм и Парламент идепутатэу КІэрмыт Мухъдин, нэмыкІ къулыкъушІэхэр тигъусагъэх.

— Москва шъуикІынышъ, Дамаскэ шъунэсыным ыпэкІэ гумэкІыгъохэр, нахь тэрэзэу къэпІощтмэ, къыныгъохэр шыуилагъэха?

— Тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» изэфэс унашъоу шаштагъэр УФ-м и Федеральнэ ЗэІукІэ ФедерациемкІэ и Совет и Тхьаматэу Валентина Матвиенкэм фагъэхьыгъ. Ащ ыуж Сирием иІофыгъохэм нахь куоу зышагъэгъозэн ямурадэу Дамаскэ кІощт купым зэдэгупшысагъэх. Тихэгъэгъу иІэшхъэтетхэр Іофым къызэрэхэлэжъэхэрэм ишІуагъэкІэ гъогу чыжъэ тІуныр зыкІи къытэхьылъэкІыгъэп.

— Дамаскэ шъунэмысызэ Иорданием шъубыбыгъ.

— Ары. Тхьаегъэгъэспэу Иорданием ис тилъэпкъэгъухэр, хабзэм икъулыкъушІэхэр. Адыгэ Хасэу Иорданием шызэхашагъэм хэтхэр аэропортым къыщытпэгъокІыгъэх. ЯпсэукІэ къытфалотатъ. Сирием шыкъэбархэм агъэгумэкІыхэу макІэп тызышагъэгъозагъэр. Иорданием шызэхэтхыгъэ къэбарым ишІуагъэкІэ Дамаскэ тызынэсым цыфмэ ятІощтым нахь тыфэхъазырыгъ. Урысыем иллыкІдохэу хэгъэгум шыІэхэри къытпэгъокІыгъэх.

ЗэдэгущыІэгъухэмрэ тилъэпкъэгъухэмрэ

— Дамаскэ къыщышъупэгъокІыгъэхэм шъуинэІуасэхэр ахэтыгъэха?

— Адыгэ Хасэм иІофшІэн чанэу хэлажъэхэрэр тлэгъугъэх. Сирием и Адыгэ Хасэ ипашцэу Акрам Исхъакъ нахъыпэкІэ зышІэщтыгъэхэр тигъусагъэх. Сирием и Парламент идепутатэу Шорэ Ливен адыгэ бзыльфыгъ. Сирием и Парламент хэт нэмыкІ депутатхэри къызэрэтпэгъокІыгъэхэм макІэп шІуагъэу къыхэтхыгъэр. ТызыгъэгумэкІырэ Іофыгъохэм татегущыІагъ.

— Тилъэпкъэгъу цыф къызэрыкІомэ шыуалукІагъэу къысэпІуагъ. Шхьэ-ихыгъэу шъузэдэгущыІэн шъулъэкІыгъа?

— СшІэрэп шхъэихыгъэ шъыпкъэу шытыгъэми, къыхэзгъэщын слэкІыштыр анэгъу уклэплэмэ рэхъатныгъэ зэрямыІэр, гумэкІыгъохэм сымаджэ яхъулагъэхэр зэрахэтхэм гу зэрэлъыптэщтыгъэр ары. Урысыем иллыкІдохэу ре-

нэу Сирием шыІэхэр тизэІукІэгъухэм къахэлэжъагъэх. Тигухэлъхэм Сирием ис тилъэпкъэгъухэр къядэІугъэх. Нэбгырэ шъэ заулэ хъухэрэ адыгэмэ къаІорэм тэри тигъэгумэкІыгъ.

— Зэо-банэм хэмыкІуадэхэзэ лъэпкъым ичІыгу

ФэгъэкІотэныгъэр сыда къызыщежъэщтыр?

— Къэзыгъэзэжъы зышІоигъомэ фэгъэкІотэныгъэхэр

къэкІожьынхэу къышыуалугъэба?

— КъэкІожьы зышІоигъохэр ахэтых, ау тхылъхэм ягъэхъа-зырын къяхъылъэкІы.

— МыІыку алэкІэлъа, баеу шыІэхэ? Визэм пэІухъащт ахъщэр зымыгъотыхэрэр къахэкІыхэу къэбар зэхэтэхы.

— Сирием ис адыгэхэр зэфэшхъафэу шыІэх. МыІыку зыІэкІэлъы, ахъщэшхо зимыи ахэтых. Визэм пэІухъащт ахъщэр зымыгъотырэ цыфхэри ахэтых. Арышъ, хэбзэ екІоллэкІэу Іофым фэпшІын пІэкІыштыр къызэрыкІоп. Яунэхэр ащэжъынэу аІуагъэми, ащэфыхэрэп...

— КъэкІожьынэу фаехэм пэрыохъубэ яІа?

— Ары. Ащ фэпшІ тхылъхэм ягъэхъазырынкІэ фэгъэкІотэныгъэхэр афамышІы хъуштхэп.

афашІынхэ фаеу тэІоми, Іофхэр лъэкІуатэхэми тшІэрэп.

— ФэгъэкІотэныгъэм тэ кыдгъэкІырэр Іоф къызэрыкІоп. Цыфым гражданствэ къыдихыным фэпшІ мээ заулэрэ хэгъоу зыдэкІожьырэм исын фаеу хэбзэ шапхэу шыІ. Тэ ащ хэкІыпІэ къыфэдгъоты тшІоигъу. Сирием къыкІыжъыхэрэр ащ фэдэ хэбзэ шапхъэкІэ «плъэхъэнхэр» тэрэзыІоп. КъэбгъэкІожьынышъ, зэрэпсэушт шІыкІэм узэдэгупшысэщт.

— Тилъэпкъэгъухэм якультурэ, абзэ къаухъумэныр тапэкІэ Сирием къыщыхыІэкІыштыт?

— Заор ащ зэрэпхыгъэр бэп. Хэгъэгъоу зышыпсэуэхэрэм, Іэшхъэтетэу яІэхэм афэшъыпкъэхэм талукІагъ. «Адыгэхэр щтапхэх, лыгъэ ахэлъэп, цыхъэшІэгъухэп» — къаралонэу фаехэп. Яшэн-хабзэхэр ашІо-мыкІодыштыгъоу къытэзыІуагъэмэ талукІагъ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

Ф. П. Федорко ехыллагъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешты:**

1. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехыллагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья иа 1-рэ Iахь ия 5-рэ пункт диштэу хэдыплэ кой зыкымкIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр Федорко Федор Петр ыкIом ипIалъэм кы-

пэу 2012-рэ илъэсым гъэтхапэм и 8-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

2. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ехыллагъ» зыфиорэм ия 8-рэ статья иа 1-рэ Iахь иа 1-рэ пункт диштэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ иполномочиехэр Федорко Федор Петр ыкIом 2012-рэ илъэсым гъэтхапэм и 8-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

3. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухьамэд

кь. Мыекьуапэ, гъэтхапэм и 21-рэ, 2012-рэ илъэс N 259

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

М. Къ. ХьопсэрыкIом Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр ипIалъэм кыпэу зэригъэтыллыжьыхэрэм ехыллагъ

М. Къ. ХьопсэрыкIор Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм илIыкIоу Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэукIэ ФедерациемкIэ и Совет хэтынэу зэрэхадзыгъэм епхыгъэу, Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехыллагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья диштэу Адыгэ Рес-

публикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешты:**

1. Хэдыплэ кой зыкымкIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр ХьопсэрыкIо Мурат Кърымчэрые ыкIом иполномочиехэр ипIалъэм кыпэу 2012-рэ илъэсым мэзаем и 8-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

2. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухьамэд

кь. Мыекьуапэ, гъэтхапэм и 21-рэ, 2012-рэ илъэс N 260

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

В. И. Пуклич ехыллагъ

В. И. Пуклич муниципальнэ образованиеу «Джэ-джэ районым» ипащэу зэрэхадзыгъэм епхыгъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешты:**

1. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехыллагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья диштэу хэдыплэ кой зыкымкIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр Пуклич Виктор Илья

ыкIом ипIалъэм кыпэу 2012-рэ илъэсым гъэтхапэм и 11-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

2. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ехыллагъ» зыфиорэм ия 8-рэ статья иа 1-рэ Iахь иа 1-рэ пункт диштэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм законодательствэмкIэ, законностымкIэ ыкIи чIыплэ зыгъэIорышIэжыным иIофыгъохэмкIэ икомитет итхьаматэ игуадзэ иполномочиехэр Пуклич Виктор Илья ыкIом 2012-рэ

илъэсым гъэтхапэм и 11-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

3. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухьамэд

кь. Мыекьуапэ, гъэтхапэм и 21-рэ, 2012-рэ илъэс N 261

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

А. М. Шхьэлахьом Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр ипIалъэм кыпэу зэригъэтыллыжьыхэрэм ехыллагъ

А. М. Шхьэлахьор муниципальнэ образованиеу «Тэхьутэмьское районым» ипащэу зэрэхадзыгъэм епхыгъэу, Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехыллагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья диштэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешты:**

1. Тэхьутэмьское районымкIэ зы мандат зилэ хэдыплэ коеу N 25-мкIэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат иполномочиехэр Шхьэлэхьо Аз-мэт Мэзбэч ыкIом ипIалъэм кыпэу 2012-рэ илъэсым гъэтхапэм и 7-м щегъэжьагъэу техыжыгъэнхэу.

2. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ

иIэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухьамэд

кь. Мыекьуапэ, гъэтхапэм и 21-рэ, 2012-рэ илъэс N 262

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие икIэрыкIэу зэхэщэжыгъэным ехыллагъ

Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссиеу шыIэм иполномочиехэм япIалъэ зэрикIырэм епхыгъэу, Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие ехыллагъ» зыфиорэр Iэубытыплэ кызыфишIызэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешты:**

1. Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием игражданхэр хэдынхэм ыкIи референдумым ахэлэжээнхэмкIэ фитыныгъэу ялэхэм ягарантие шхьалэхэм яхыллагъ» зыфиорэм ия 23-рэ статья, Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ ко-

миссие ехыллагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья адиштэу Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие икIэрыкIэу зэхэщэжыу рагъэжээнэу.

2. Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие хэтыштхэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ыгъэнэфэн фаехэм якандидатурэхэмкIэ документхэр Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм мы унашъор кызыхаутырэ мафэм щегъэжьагъэу мэфэ щэкI нахьыбэ темышIэу Iэклагъэхьанхэу.

3. Адыгэ Республикэм хэдынхэмкIэ и Гупчэ комиссие хэтыштхэм ягъэнэфэн ехыллэгъэ Iофыгъом изышIохын

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм законодательствэмкIэ, законностымкIэ ыкIи чIыплэ зыгъэIорышIэжыным иIофыгъохэмкIэ икомитет фэгъэзэгъэнэу.

4. Мы унашъор Адыгэ Республикэм кьэбар жьугъэмкIэ иамалхэм кьашыхэутыгъэнэу.

5. Заштэрэ мафэм щегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухьамэд

кь. Мыекьуапэ, гъэтхапэм и 21-рэ, 2012-рэ илъэс N 284

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Адыгэ Республикэм и Парламент гъэтхапэм и 21-м илэгъэ зэхэсыгъом иповесткэ Iофыгъоу шхьалэу шагъэуцугъэм ащыщыгъэх «Правительствэ сыхьатым» ыгъэнэфэрэ Iофыгъохэр.

Нахь пасэу депутат купхэр зэрэклэупчIагъэхэм тегъэпсыкIыгъэу, «Правительствэ сыхьатым» хэтхэу зэхэсыгъом министрэхэм я Кабинет кышагъэхьазырыгъэ кьэбарич едэлугъэх. Гухэлъ гъэнэфагъэ зилэ республикэ программэу «Адыгеим иныбжыкIэхэр» зыфилоу 2009 — 2011-рэ илъэсхэм ателытагъэр зэрагъэцкIэ-жыгъэм кытегушыIагъ АР-м ныбжыкIэ IофыгъохэмкIэ и Комитет итхьаматэу Къэрэтэбэнэ Мыхьамодэ. IупкIэу, зэхэуфыкIыгъэу, гурылогъошлоу гъэпсыгъэу илъэс экIэлъыкIохэм ялофшIэн зэрэзэхэщэгъагъэр, кьадэхьугъэхэр, зылыIэсынхэ амылэкIыгъэхэр, тапэкIэ гухэлъэу агъэнафэхэрэр ащ депутатхэм кьафиIотагъ. Арэу щытми, депу-

«Правительствэ сыхьатыр»

татхэм яупчIабэмэ джэуап зэхэуфыкIыгъэхэр нэужым кьаритыжыгъэх. Ащ кызыериуагъэмкIэ, 2009 — 2011-рэ илъэсхэм кьакIоцI республикэ программэм игъэцкIэжыын бюджет мылIкоу сомэ миллиони 9 пэуагъэхьагъ. Бюджет мылIкум кьыхэкIырэ ахьщэ зыпэIуамыгъэхэрэ нэмыкI Iофыгъохэми комитетыр кIэшакIо афэхуштыгъ, зэшIуи-хынхэ ылэкIыштыгъ. Программэр агъэцкIэжыызэ екIолIэкIэ шхьалэу агъэфедэштыгъэхэми кьэгушыIагъэр кьашыуцугъ. Ахэм ащыщих общественнэ организациехэм, еджэпIэ заведениехэм, министрствэхэм ыкIи ведомствэхэм яорганизациехэм занкIэу зэпхыныгъэхэр зэрадашIыштыгъэхэр, зэрэхьэхэрэ Iоф-тхьабзэхэм информационнэ-пропагандистскэ IофшIэныр зэрягъу-

сагъэр, зэрэпсаоу Адыгэ Республикэм ишъолытр ныбжыкIэ политикэ зэйикI илэхьэгъэныр. Джащ фэдэу бэ ялофшIэн ехыллагъэу кьыIотагъэр.

ЯтIонэрэу шытыгъ ны-ты зимылэжь ибэу кьэнагъэхэм зычIэ-сыштхэ унэхэр ягъэгъотыгъэнхэр республикэм зэрэщызэхэщэгъэм ехыллэгъэ кьэбарыр. Ащ фэгъэхьыгъэу кьэгушыIагъ гъэсэныгъэмкIэ ыкIи шIэныгъэмкIэ бэмышIэу министрэу агъэнэфэгъэ Хьуажэ Министр. Апэ сабий ибэхэм зычIэсыштхэр ягъэгъотыгъэным ехыллэгъэ шапхьэхэр зыгъэнэфэхэрэ федеральнэ, республикэ законхэу, нэмыкI норматив актхэу шыIэхэр агу кыгъэкIыжыгъэх. Ахэм зэрагъэнафэрэмкIэ, зычIэсыштхэ унэхэр ахэм ягъэгъотыгъэнхэм фэгъэзагъэхэр муниципальнэ образованиехэр

ары. Илъэсым ехьугъ мы Iофым ехыллэгъэ мониторинг гъэсэныгъэмкIэ ыкIи шIэныгъэмкIэ Министерствэм зызехищагъэр. Тызыхэт илъэсым икыхьагъум ехьулIэу а Iофыр зэрэгъэпсыгъагъэм кытегушыIэзэ министрэм кызыериуагъэмкIэ, Адыгеим имуниципальнэ образованиехэм сабий ибэхэу, зыIыгъыштхэр зимылэжьхэу ыкIи псэуми апэу зычIэсыштхэр зэрагъэгъотын фаехэу яучетхэм ахэтхэр нэбгырэ 844-рэ мэхьух. Ахэм ащышхэу нэбгырэ 218-м фитыныгъэ ялагъ ыкIи тызыхэт илъэсыр кымыхьагъэу зычIэсыштхэр арагъэгъотынхэ фэагъ, тызыхэхьэгъэ илъэсым кышыублагъэу ащ фэдэ фитыныгъэ зилэ хьугъэхэр нэбгырэ 88-рэ. Мы кыныгъом изышIохын зэхьокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэшI Адыгэ Рес-

публикэм и Законэу «Зыныбжы имыкьугъэхэмкIэ опекамерэ попечительствэ IофшIэнымрэ зэхэщэгъэныр» зыфиорэм зэхьокIыныгъэхэр фзышышIышт законопроект кьагъэхьазырыгъ, нэмыкI норматив актхэм зэхьокIыныгъэхэр афашIыгъэх.

МыкI чыIэшхоу зыщэт лъэхьаным кьоджэ еджапIэхэм ащышхэм егъэджэныр зэпагъэу-гъагъ. Арэуштэу зыкIэхьугъэм щытегушыIэгъагъэх Парламентым блэкIыгъэ зэхэсыгъоу илагъэм ыкIи ащ шагъэнэфэгъагъ межведомственнэ комиссие зэхэщэнышъ, Iофыр зэхафынэу. Комиссием илофшIэн кыгъэлыгъуагъэхэм кьатегушыIагъ гъэсэныгъэмкIэ ыкIи шIэныгъэмкIэ министрэм игуадзэу Надежда Кабановар. ЕджапIэхэм язэтэгъэпсыхьажынкIэ шIэгъэн фаеу комиссием ыгъэнэфагъэхэр ащ депутатхэм кьафиIотагъ. Ар министрэхэм я Кабинет кышагъэхьазырыгъэ ящэнэрэ кьэбарэу шытыгъ.

Сыда зэхьокIыныгъэхэр зыкIыфашIыгъэхэр?

Повесткэм хэтыгъ «Адыгэ Республикэм 2012-рэ илъэсымкIэ ыкIи кыкIэлъыкIохэрэ 2013 — 2014-рэ илъэсхэмкIэ иреспубликэ бюджет зэхьокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ зако-

нопроектыр. Ащ кытегушыIэзэ финансхэмкIэ министрэу Долэ Долэтбый кызыериуагъэмкIэ, федеральнэ бюджетым кьыхэкIыгъэ ыкIи зэкIамыгъэкIожьырэ шыкIэм тет ахьыу сомэ милли-

он 907-рэ мин 274,4-рэ республикэ бюджетым кыIэкIэхьагъ. Ащ республикэ бюджетым ихарджхэр сомэ миллиардрэ миллиони 144-рэ мин 945,2-кIэ е проценти 10-кIэ нахьыбэ ешIых. Ар бюд-

жетым ифедэхэм ыкIи зытелытэгъэ хьарджхэм ахэтхэжыгъэн, закон лыапсэ етыгъэн фае. МылIкур гухэлъ гъэнэфагъэхэм ателытагъэу кьатIупщыгъ ыкIи ахэм ар зэратегошэгъэ шIыкIэр

министрэм кьыIотагъ. Мы Iофым упчIэ кыпытэджэнэу шытыгъэп, ар кьыдалытэгъэ, законопроектыр еджэгъуитIумкIи аштагъ.

Парламентым изэхэсыгъо нэмыкI Iофыгъохэм щатегушыIагъэх, ифэшшошэ унашъохэр ашIыгъэх.

СЭХЬУТЭ Нурбий.

Бэмышлэу Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым конференцие зэрэщыкӀагъэр, ар экстремизмэмрэ лъэпкъ зэмызэгъыныгъэмрэ тыхэгъэгу имылынхэм фэшӀ Иофыгъоу зэшӀохыгъэнхэ фаехэм зерафэгъэхыгъагъэр къэттхыгъагъ. Къулыкъу зэфэшхьафхэм (ведомствэхэм), быслымэн ыкӀи чыристан диндэлэжыплэхэм ялы-кӀохэр, шӀэныгъэлэжхэр, кӀэлэегъаджэхэр, студентхэр конференцием хэлэжыагъэх.

Рэхъатныгъэ щыӀэным пае...

Докладхэр къэзышӀыгъэхэм ащыщхэм научнэ терминхэр бэу агъэфедатхэ: ксенофобия, толерантность, конфессии зыфӀошхэр, нэмыкӀхэри. А гушыӀэхэм къарыкӀырэр студенту чӀэсыгъэхэм янахыбэм къагурылоштыгъэп, къэгущыӀэхэрэм ар къыдалтыти, мэхъану ялэр къы-зэкӀоцӀахыгъ.

Адыгэ Республикэм ныбжьыкӀэ ИофхэмкӀэ и Комитет ипашэу Къэрэтэбнэ Мыхъамодэ шӀы-ныгъэм кыыхыгъэ хуыгъэ-шӀа-гъэхэр щысэу къафыхыгъ.

— Селоу Красногвардейскэм чӀыр сыхъатӀр 2-м нэбгыритӀу зедешӀоу кафе чӀэсыгъ. Зыр адыгэ, адрэр курд. Бэкае зыра-шӀыгъэ нэуж зегурымыӀожыхэ хуыгъэх ыкӀи зэжэхэбэнагъэх. ЕтӀанэ телефонымкӀэ афытоохэ-зэ адыгэм адыгэхэр, курдым кур-дхэр къауыгъонхэу фежыагъэх. Тэ-рэзыми, мытэрэзыми шӀхъадж илӀэпкъэгъу къоузон фаеу къы-регъэкӀы. Лъэпкъ зэмызэгъыны-гъэр, бырсырхэр азыфагу къы-зылхъэхэрэм адэгъэштӀэни, са-къоуцони слӀэкӀыштӀэп, ахэр сѳ-умысых, пшӀэдэкӀыжыи ябгъэ-хыи фае. ЗэфӀэгубжыгъэхэр зэ-рэзбгъэшӀужыштыгъэр ары зыуж уитын фаер нахь, зыгорэм ылӀэ-ныкӀо зэрӀууытыштыгъэр арӀэп. Лъэпкъ зӀэпгъэууцужым тхъа-мӀэгъошхо къызыдихышхушты,

арышхь, ащ фэдэ Иофыгъохэр къе-зыхыжыгъэхэрэм адебгъаштӀэ ху-штыгъэ, — хигъэунэфыкӀыгъ Мы-хъамодэ.

Адыгеим лъэпкъ зэфэшхьа-фыбэ здыщӀэпсэу: адыгэхэр, урысхэр, къэнзалхэр, ермэлхэр, урымхэр, корейцэхэр. ИлӀэс пчӀагъэ хуыгъэу ахэм азыфагу зегурылоныгъэ илӀ ыкӀи илӀын фае. ШӀхъадж икультурэ шӀхъэ-кӀэфэныгъэ фешы. Зэмызэгъы-ныгъэ къызыдэзыхыштыгъэхэр нэмыкӀ республикэм къарыкӀы-хэу, тичӀыгу псӀупӀкӀэ къенэ-цӀыхэу къакоштыгъэхэр ары. Ау Урысые Федерацием щымыщ республикэхэм къарыкӀыхэр кӀэлэ ыкӀи кӀоджэ псӀупӀэхэм адатхэнхэ фимыгъэхэу унашӀоу щыӀэм тыкъеухъумэ.

Мыщ фэдэ урыс гушыӀэ щэ-рыохэр шӀыӀэх: «Со своим уста-вом в чужой монастырь не хо-дят». Ахэм шӀыпкъагъэу ахӀлыр бэ. ГушыӀэм пае, адыгэ, е чӀэчӀэ, е дагыстан къуаджэм урыс кӀэ-лэ куп къакоу, куохэу, оредхэр

къакоу, дӀэпкъахэу къыдзӀуохэ-мэ къытэкӀуштыгъэ? Джащ фэд, Кав-казым икӀыгъэ кӀэлэ куп урыс къа-лэ горэм «лезгинкэ» къышӀешӀэ-хэу дзӀуохэмэ къаӀуштыгъэ? Нэмаз зышӀы зыхабзэр, урыс къалэ го-рэм щыӀэу инэмазшӀыгъо уах-тэ къэсыгъэмэ, гъоунапцӀэм е нэ-мыкӀ чышӀыгъэу зыщырихыла-гъэм нэмазлыкӀыр щыӀубгъунышхь, зэ-кӀэми январыгъэу нэмаз ши-шӀыныр къекӀуа? Уиунэ щы-пшӀлэрэр зыгорэм иунэ къышӀэ-кӀурӀэп. ШӀхъэкӀэфэныгъэ зэфэ-пшӀыжыи фае.

Уикультурэ, уикъашхӀохэм, уишӀуашӀэ ядзхагъэ къэбгъэлъа-гъо пшӀоигъомэ, лъэпкъ фести-вальхэр щыӀэх. Ахэм уахӀлажэ-зэ уилӀэпкъ идзхагъэ къышӀыгъэу-хышхуштыгъэ. Ащ фэдэ фестивалхэм ныбджэгъуныгъэр ащӀэпӀт.

Конференцием къекӀолагъэ-хэм кыыхагъэщыгъэ ныбжьыкӀэ-хэм, сьд фэдэрэ лъэпкъ щышхъ-ми, Интернетым иамалхэр игъэ-кӀотыгъэу къызэрэзыфагъэфедэ-рӀэ. Компьютерхэр, ноутбукхэр

бэмэ ялӀэх, сотовэ телефон зимыӀэ ахӀтӀэп. АхэмкӀэ Интернетым «схъа-шӀух», къэбар зэфэшхьафыбэ къырахышху, щызэфӀтхэжыкӀы. Ау къахэкӀых ныбжьыкӀэхэм, ла-жӀэу къахышху икӀоу къа-гурымыӀоу, лъэпкъ зӀэпгъэууцужы зыхӀлэ джӀэпсалӀэхэр Интерне-тым инӀэкӀубгъоохэм къащашӀы-хэу. Ащ фэдэу кыыхагъэщыгъэм илӀэситӀу хъапс условнэу тыра-лхыгъагъ. Цыфхэм афӀэгъэзэгъэ гушыӀэхэу къаӀпӀохэрэмкӀэ е птхыхэрэмкӀэ пшӀэдэкӀыжэ зэрэ-пхырӀэр конференцием къекӀо-лагъэхэм къагурагъӀуагъ.

Мыекъопэ технологическэ университетым ИӀкӀыб къэралы-гъомэ, африкэ, араб хӀэгъэгухэм къарыкӀыгъэ студентхэр щеджӀэх. Ахэми культурэу гъэнзфагъэ яӀ, бэз шӀхъаф алулӀ, ау урысыбзэр нахь псынӀкӀэу зырашӀӀэштӀым, мыщ щышхӀэмрэ къӀкӀуагъэхэм-рэ азыфагу зегурылоныгъэ зри-лӀышхуштыгъэ еджапӀэм илофышӀэхэр пылхы.

Конференциер зезышхӀэхэрэм студенту чӀэсыгъэхэм гу зылга-тӀэ, анаӀэ зытырадзӀэн фаем къа-фыкӀагъэтхыгъ. ИлӀэс зауӀэкӀэ узӀэкӀэӀэбжымэ, телевизорымкӀэ къэбарэу къатыхэрэм узӀаплӀыкӀэ, ЧӀэчӀэ, Дагыстан, Ингуш рес-публикэхэм «банд формирова-ниехэм» ахӀлажӀэхэр къащы-хагъэщыи аубытыгъэхэу е къыза-пӀуцужхэм ауӀкӀыгъэхэу къаты-штыгъ. ГухӀкӀ нахь мышӀэми, ткъош Къэбартэе-БӀэлыкар Рес-публикэм щыпсӀэхэрэм ащыш-хэри ащ фэдэ «Иоф шӀойхэм» ахӀ-щагъэ хуыгъэх. ЗиакӀыл пытӀэу мыуцугъэ ныбжьыкӀэхэр агъа-пцӀэх, «Убыслымэн шӀыпкъэмэ, джаурмэ уапӀуцужыи фае» ара-ӀоэӀэ лӀашӀэ аӀӀкӀалхыгъ, «гъогу пхӀэнджым» тырашхь. лӀашӀэ къэ-зышхӀэрэм кӀэух фӀэхурӀэр гъэнз-фагъэ, аубытымэ, игъашӀэ хъап-сым щыухышхь, къаӀуцужымэ, ауӀкӀышхь. Сьд фэдэрэ дини жъа-лымыгъэм къызэрэфӀэмыджэрӀэр ашӀлэрӀэп ахэм.

Экстремизмэм, терроризмэм тхъамыкӀагъоу къызыдахырӀэр зыфӀдэр къагурылоным пае 2004-рэ илӀэсым Ионыгъом и 1 — 3-м Темыр Осетием икӀа-лэу Беслан щыхуыгъагъэр агу къагъэкӀыжыгъ. ЕджапӀэм кӀо-гъэ кӀэлэщыкӀыгъэр террористхэм аубытыгъагъэх — цыфыбэ хэ-кӀодэгъагъ. Жъалымыгъэ зезы-хъагъэхэм сьд фэдэрэ тельхъа-пӀэрэ ушхъагъэр ашыгъэкӀи, зыми ыпашхъэ зыаухыжыи аӀӀэкӀыштыгъэп, яфӀэшӀуашӀэр джыхышхь — ар агъотыгъ.

НыбжьыкӀэхэр экстремизмэм хӀэцагъэхэ мыхъунхэм фӀэшӀ дин-ным фӀэгъэхыгъэ джӀэпсалӀэ-хэр зышӀыхэрэм афӀсакъынхэу, шӀыпкъэмрэ нӀпшӀымрэ зыдӀыш-лэр зэхамыфӀышхушхь, нахыжы-хэм, цыф Иошхэм зафагъэзӀэнэу кӀараӀуагъ.

Конференцием пшӀэрылӀэу зыфигъэууцужыгъэр гъӀэцӀагъэ хуыгъэ. Ащ хӀэлэжыагъэхэр, ахэм яныбджэгъухэр, ялахылхэр эк-стремизмэм хӀэцагъэхэ зэрэмы-хушхьтхэм тыхыгъэ тель.

ХЪАРӀХЪУ Мурат.

СурӀтхэр ГӀишынэ Аслъан конференцием къыцытырихы-гъэх.

ФЕРМЕРЫ, СЫД УИЩЫАКӀА?

Щэр къалэм ИӀкӀигъахъэ шӀоигъу

Къалэу Мыекъуапэ щыпсӀурэ Сергей Овчинниковым зехищӀэгъэ мӀкъумэщышӀэ-фермер хъызмэтшӀапӀэм чыгулӀэжыныри былымхъуныри щызедегъэцакӀэх. Станицэу Келермешскэм пӀемычыжӀэу ащ чыгу гектар 300 иӀ. Былымхъыгъэ 22-рэ зыщыӀыгъ фермерэи ащ щыӀ. Ичыгу къышхӀэгъэкӀых бжыхъасэхэр, натры-фыр, тыгъэгъазэр, зӀнтхыр.

ИлӀэс 12-м ехуӀкӀэ узӀэкӀэӀэ-бжымэ, чыгуыр ыгъэфедӀэнэу фит зашӀым Сергей техники бы-лыми иагъэхӀэп. НепӀэ ащ ифер-мэ щэ къэзытырӀэ чӀэ 14-рэ тӀэни 8-рэ щыӀыгъых, мӀкъумэщ тех-никэу ищыкӀэгъэщыти зӀкӀэ иӀ. ЕжӀ имылькӀуӀкӀэ комбайнхэу «Дон» ыкӀи «Нива» зыфӀиохэр, тракторхэу Т-150-р ыкӀи «Бе-ларусыр», сеялӀкӀэр, культивато-рыр, пхӀӀаӀашхэр къышхӀэфыгъэх. ИкӀыгъэ илӀэсым уцыр зериуп-кӀӀшт ыкӀи мӀкъур ыгуӀоижыгъэ зӀрызӀкӀоцӀишхышхьтӀэр зери-гъэгъотыгъэх. АхэмкӀэ ибылым-хэм аригъэшхышхьт мӀкъур егъэ-хъазыри.

— ИкӀыгъэ илӀэсым Красно-дар краим синӀуагъу щыпсӀоу псыхуӀоу Пшызэ исӀэмгу нӀпкъы-кӀэ щыӀы чыгуыр щышхь зӀӀэм гектар тельгътӀэу коцым центнер 40 къырихыгъ, — къеӀуагъ Сер-

гей Овчинниковым. — ЕтӀани ащ зы чыгъэшӀу килограмми ичы-гу хитӀкъуагъэп. Ащ къызериуа-гъэмкӀэ, чыгуыр ешӀушӀагъэхэм зы гектарым коц центнер 50 — 60 къырахыгъ. Сэ чыгу гекта-рыбӀэм аммиачнэ селитрэ кило-грамм 250-р гектар тельгътӀэу ахӀстӀэкъуагъ, ау зы гектарым центнер 25-м ехъу къысхын слӀэкӀыгъэп. Сичыгу зыдӀышӀыгъ чыпӀэм анахыгъэ дӀдӀу гектарым къышхӀрахыгъэу къэсшӀӀэжырӀэр центнер 30. Арышхь, уфермеру ащ фэдэ чыгуыр бгъэлэжыныр фе-дӀшхо къэзыхышхьт ИошӀӀэнэу щытӀэп.

Фермерым къызериорӀэмкӀэ, мӀкъумэщ продукцием уасэу иӀэм икӀыгъэ илӀэсым зӀрар фӀ-шхъаф хихыгъэп. Коцзу къы-хыжыгъгъэм щышху зы кило-граммэу ышагъэмкӀэ къыраты-гъэр соми 4,2-рэ ныӀэп. Ащ фэ-

шхъафэу зӀрар езыгъэшӀыгъэ-хэм ащыщ тыгъэгъазу кыыхы-жыгъэр пыутӀэу зерицагъэри. ЛӀэжыгъэм ащ фэдэ осӀэ макӀэ зышӀыгъэ лӀэжыгъым дизель гъэ-стыныпхъу техникэм Иоф зӀрари-гъашӀӀэрэм ыуасэ хӀхъо зӀпыт.

— 2010-рэ илӀэсым тыгъэгъэ-зэ килограммыр дӀгъэшӀ завод-ым сомӀэ 18-кӀэ тӀищӀэфы-штыгъ, соляркэм изы литрӀэ ыосагъэр сомӀэ 16. ИкӀыгъэ илӀэ-сым тыгъэгъазэм ыуасэ соми 10-м нӀсэу къеӀыхыгъ, дизель гъэстыныпхъэм ыуасэ сомӀэ 28-м нӀсыгъ, — еӀо Сергей Овчинни-ковым. — Ащ фэдэу зыщышхьт уахӀтӀэм гъэшӀӀэгъошхь тыгъэгъэ-зэ дагъэм ыуасэ тучаным зы со-мӀэки нахь макӀэ зӀрӀэжымыху-гъэр ары. Арышхь, лӀэжыгъэр къэзыгъэкӀырэм зӀрар ешӀы, ащ продукцие хӀэзышӀыкӀырӀэр хэ-баикӀы. Сэ сишӀошӀыкӀэ, уасэ-хэм ягъэуцун къэралыгъом нахь ынаӀэ тыримыгъэты хуштыгъ.

Фермерым зӀрилӀытӀэрэмкӀэ, 2010-рэ илӀэсым елытыгъэмэ, гъэрӀкӀо коцым ыуасэ нахь макӀэ хуыгъэ. 2010-рэ илӀэсым коц килограммыр соми 5-кӀэ ышхъ-гъагъэмэ, гъэрӀкӀо а уасэм зы сомӀэ къышхькӀагъ.

ЧыгулӀэжыным фӀдӀу къыфи-хырӀэм зӀримыгъэразӀрэм къы-хӀкӀэу фермерым былымхъуным зыфигъэзӀнэу рихухыагъ. А Ио-фыр мыдзӀэу къыдӀэху. Къащы-рӀэ чӀэмэу мы лӀэжыгъым ылыгъ пӀӀчӀэ чӀэщ-зымафӀэм щӀэ кило-грамм 12 къыкӀахы. Ахэр зычӀӀт псӀуалӀэр дӀгъоу зӀтыригъӀэпсы-хыагъ. Ебзыр ИӀкӀэ къақырым къычӀахышхь, ащ фагъэнӀфӀгъэ чыпӀэм щызӀтыралхъэ, етӀанэ лӀэжыгъэр къызшигъэкӀыр чы-гум ар хетагъо.

ЩӀу чӀэмхэм къаӀиыхырэм ишӀэн фермерым кӀын пилӀагъо-рӀэп. Къалэу Мыекъуапэ литрищ зырыфӀэр баллоном изыр сомӀэ 80-кӀэ щӀӀӀ. Ау фермерым къы-зӀрилӀорӀэмкӀэ, щӀэр къэзыхы-жыгъэхэрэмрӀэ ащ гъомылӀӀхъэ зӀ-фӀэшхъафхэр хӀэзышӀыкӀыхэ-рӀэр зӀзӀгъыныгъэ тӀэрӀэ зӀда-шӀын аӀӀэкӀырӀэп, сыда пӀомӀэ щӀӀафӀакохэр щӀэр нахь пӀутӀэу зӀра-шӀышхушхь пылхы, щӀэр къэзы-хыжыгъэхэрэм ар нахь лӀапӀэу ащӀэ ашӀоигъу.

— НепӀэ сӀӀч фӀдӀу щӀэр къэ-зыхыжыгъэхэрэмкӀэ ар тыхы-шхьфыхэрэм фӀдӀу хахырӀэр на-хыб, — еӀо фермер кӀалэм. — ЩӀэ заводым зы щӀэ литрӀэ сомӀэ

12 — 13-кӀэ ешхьфы, анахыгъэ дӀдӀэ къэзытырӀэм сомӀэ 15 уасэ къыфешы. АрӀушху зыщышхьт лӀэжыгъым тучанхэм щӀэ литрӀэр сомӀэ 30-кӀэ ашӀащӀ. Ащ нафӀэ къешыи щӀэр къэзыхыжырӀэр зыкӀӀэхъопсын ащ зы зӀрӀэжы-лыр. Сэ сифермэ мафӀэ кӀэс щӀэ литри 100 къышхьтӀэхыжы, тӀэ тыхъазыр зӀкӀӀэри къалэм щыӀудгъэкӀынэу. ТӀэ ар къалэм зы литрӀэр сомӀэ 20-кӀэ щытӀӀэ тшӀоигъу.

Фермерым игухӀлхэм къыда-лӀытӀэ псӀоӀаӀкӀэхэр ышӀышхьшхь, былымышхьхъэ пчӀагъэу ылы-гъым хигъэхъоныр. ИщыкӀагъэ зышхьхуэрэм ащ ОАО-у «Рос-сельхозбанкым» чыфӀэ къыӀехы, тапӀӀэи арӀушху зӀкӀон ыгу хӀлӀ. ЕтӀани щӀу кыыхыжырӀэм ежым къуае хишӀыкӀэу ыгъэ-псынӀэу ар фай.

Джащ фэдэ гухӀлхышӀухэр иӀэх мӀкъумэщышӀэ-фермер хъызмэтшӀапӀэм ипашӀу Сергей Овчинниковым. Ежыр зӀрӀа-фем фӀдӀу Иофхэр зызпыфӀэхкӀэ, фӀдӀу къыӀӀахырӀэм зӀрӀэхъо-шхьт ащ ичыхъэ тель.

**ЛӀӀХЪУСӀЖӀ
ХъадӀэсрӀтбый.**

Цыфым ифитыныгъэхэмрэ ишъхъафитыныгъэрэ якъэухъумэн апшъэрэ мэхъанэ и

Гъэзетеджэ лъапхэр!

Тихэгъэгу цыфым ифитыныгъэхэмрэ ишъхъафитыныгъэрэ кызырэхъагъэгу нэхэрэм ехылыгъэ зичэзыу докладэу зэхъэгъуагъэр бэмышлэу Урысые Федерацием и Президент ІэкІэгъэхъагъэ.

Цыфым ифитыныгъэхэмрэ ишъхъафитыныгъэрэ якъэухъумэнкІэ блэкІыгъэ илээсым тхэгъэгу хъугъэ-шІэгъэ зэфэшъ-

хъафыбэ кышыхъугъ, Уполномоченнэм анахъэу ыналэ зытыридзэн фэе практическэ, теоретическэ Іофыгъохэр къэнэфагъэх.

Ащ фэдэ Іофыгъохэм зэу ащыщ бзэджэшлагъэ зезыхъагъэ-кІэ зэгугъафэхэрэмрэ ашкІэ агъэмысэхэрэмрэ тьдэкІи зэрэщабьытыгъэхэр, умышІэрэмэ ащ нэмыкІ амал зи шымылэм фэдэу. Ар кызыхэкІырэр зигугъу къэсшыгъэ докладым ия 2-рэ раздел

кышыцэхэсфыгъэх.

Адрэ илээсхэм афэдэу, блэкІыгъэ илээсым социальнэу мыухъумэгъэ цыфхэм яфитыныгъэхэр зышкыгъэуцожыгъэныр анахъэу сыналэ зытезгъэтыгъэ Іофыгъохэм ащыщ. Я 12-рэ разделым шыуеджэкІэ, зыщыпсэушхэ унэ ягъэгъотыгъэнымкІэ сабый ибэхэмрэ Хэгъэгу зэошхом ивтеранхэмрэ яфитыныгъэхэр лъэшэу зэраукъагъэхэр нафэ кышыуфэхъушхэ.

Новосибирскэ хэкум ит кІэлэцЫкІу унэхэмрэ еджэлэ-интернатхэмрэ ачІэсхэм унэ арапынымкІэ фитыныгъэу ялэхэр зэраукъохэрэм Уполномоченнэр ащыгуагъэ зэрэхъугъэр цыфхэмрэ къэбар жъугъэм ирегион амалхэмрэ къалэкІэкІыгъэ къэбархэмкІэ ары.

Чыплэ зыгъэІорышІэжыным иорганхэм яІофышІэхэр загъорэ хабзэм зэрэдэхыхэрэм, ахэм амыгъэкъошырэ мылэу зилэ цыфкызырэкІохэр зэрагъащІэхэрэм, ахэм ямылэу зэрэхъабакІыхэрэм, зэкъодзакІохэм схемэ гъэнэфагъэ зэрагъэфедэрэм афэгъэхыгъэ къэбарыр хэти шІогъэшІэгъонынэу кысыцхъу. ШъуипсэупІи ащ фэдэ схемэ щагъэфедэнкІи мэхъуба. ЛлагъэкІэ мэээ заулэрэ

кІогъэ бзылфыгъэу «къэпсаужыгъэм» имылэу зэригъотыжыгъэм икъэбари мыщ шыушырихылышхэ.

Зигугъу къэтылфыгъэ докладым ия 8-рэ, ия 9-рэ разделхэм къахъшы блэкІыгъэ илээсым политикэмкІэ цыфхэм ячаныгъэ нахъ зыкызырІэтыгъэр. Гушылэм пае, ахэр анахъэу зытылэсыхэрэр къэралыгъом иІофхэм ягъэзекІон, зэлукІэгъухэм цыфхэр шъхъафитэу ахэлэжъэнхэмкІэ Конституцием кыдылтыгъэрэ фитыныгъэхэр ягъэгъотыгъэным иІофыгъохэр ары.

Политикэ Іофыгъохэм адакІоу, псауныгъэм икъэухъумэн, цыфхэм медицинэ Іэпылэгъу ягъэгъотыгъэным япхыгъэ Іофыгъохэр 2011-рэ илээсым къэуцугъагъэх. Докладым ия 11-рэ, ия 13-рэ разделхэр ІэнатІэ зылыгъэ заулэхэр ахэм къащыгугъырэ цыф кызырэкІохэм цыфыгъэнчъэу зэрадзекІохэрэм кытегушылэх.

Бэрэ агъэфедэрэ Іээгъу уцхэр зэралэкІагъахэрэм епхыгъэ Іофыгъоми сыналэ тегъэтыгъ. Мы лъэныкъомкІэ Уполномоченнэм Іофтхъэбзэ гъэнэфагъэу зэрихъагъэхэр докладым хэжъугъотыгъэх. Джащ фэдэу гъэзетеджэхэм заагъэгъозэн алъэкІышхэ

ыпкІэ хэмылэу цыфхэм аратынхэ фаеу шытыгъэ Іээгъу уцхэм алъатыгъэ ахъцэм къафягъэгъэ-зэжыгъэным ехылыгъэ Іофхэм судхэр зэрахаплъэхэрэм.

2010-рэ илээсымкІэ Уполномоченнэм идоклад кышылІэ-тыгъэгъэ Іофыгъо заули зэшІохыгъэ хъугъэ. Гушылэм пае, къухъэ цыкІухэр, байдэркэхэр тхыгъэнхэ зэрэфаем иІофыгъо зэрэзэшІахыгъэ шІыкІэм я 10-рэ разделым тыщегъэгъуагъэ.

Сэкъатныгъэ зилэхэр ыкІи зышъхъэ зезымыхъажышъухэрэр шІэлфэхэ алыгъыжыныхэм е рентгэм атегъэпсыхыгъэ зээзгыныгъэ адзэшІыгъэхэм е ащ фэдэ зээзгыныгъэ адзэшІы зышІоигъохэм къашъхъэпщтых Федеральнэ законэу N 363-р зытетэу «Урысые Федерацием изаконодательнэ акт заулэмэ зэхъокІыныгъэхэр афэшІыгъэнхэм ехылыгъэ» зыфилорэр заштэгъэ нэуж мы лъэныкъомкІэ правэм епхыгъэ зэфышытыкІэхэм ягъэзекІонкІэ зэхъокІыныгъэу шыІэ хъугъэхэм яхылыгъэ къэбархэр.

Цыфым ифитыныгъэхэмрэ ишъхъафитыныгъэрэ къэгъэгъу-нэгъэнхэм епхыгъэ нэмыкІ Іофыгъо инхэми докладым шалыІэсыгъэх. Докладым игуадзэу Уполномоченнэм исайт рагъэхъагъэми Уполномоченнэм иІофшІэн ехылыгъэ статисти-кэ къэбарыби, нэмыкІ къэбархэри ижъугъотыгъэх.

В. ЛУКИН.

МЭФЭКІ «ІЭНЭ ХЪУРАЕР»

АХЪЩЭМ игъэфедэн-къегъэкІокІын уфытегъэпсыхъэгъэн фае

Тызыхэт уахътэм удэІорышІэнымкІэ анахъ мэхъанэ зилэм ахъщэр апэрэ. Цыфым ишы-ІэкІэ-псэукІэ идэгъугъэ-дэгъэ ащ бэкІэ елытыгъ. Непэ ахъщэр анахъ товар инэу хэгъэгумкІэ къэнэжы — щэн-щэфын-щэжыын амалыр икъоу зэшІухы. Псауныгъи, гъэсэныгъи, унэгъо-шІэни, плуныгъэ Іофи, псэукІэ шапхъэ гори ар хэмытэу чыплэ пфигъэкъошкІышхэ. Цыфыр зыгъэнасыпышІорэри, зыгъэна-сыпынчъэрэри (зэрэхъурэмкІэ) ахъщэр ары.

ТапэкІэ, СССР-р зы-шыІэгъэ лъэхъаным, «Іоф зышІэрэр мэхъажы» аІоу лэжъакІуи, мэкъумэшышІи, еджэгъэ-гъэсагъи — хэти ышІэрэ Іофым ышхыи, ыгуи хэлъыгъэмэ, непэ Іофыр ащ тетыхъэп; сыд икъэгъотыкІэми, «ахъщэблыгур» ары дунаир зыер; уеджа-гъэкІи, угъэсагъэкІи пкІэнчъ ахъщэ къэгъотыкІэ умышІэмэ.

Джары ахъщэм игъэфедэн-кыдзэн ыкІи икыгъэкІокІыкІэ дэгъоу уфытегъэпсыхъэгъэн зыкІыфаер, цыф кызырэкІохэр ащ фэбгъээнІосэнхэр ишыкІагъэ зышырэр. АлэкІэлъ ахъщэр зэрагъэзекІошт шІыкІэхэр, ахэмкІэ яфитыныгъэхэр нахъыбэм ифэшІуашэм тетэу зэафырэр. Ар кыагурыІоу, **гъэтхапэм и 15-м — потребительхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм и Дунэ мафэ рагъэхъулэу**, Роспотребнадзорым АР-мкІэ и ГъэІорышІапІэ, Лъэпкэ библиотекэр, потребительскэ информациемкІэ Гупчэр зэгъусэхэу «Іэнэ

хъурае» зэхашэгъагъ. Ахъщэм епхыгъэ мышІэныгъэр ІугъэкІотыгъэным ар фэшІушІэщтыгъ.

«Іэнэ хъураем» хэлэжыагъэх Роспотребнадзорым АР-мкІэ и ГъэІорышІапІэ, Урысые мэкъумэщ банкым икъутамэу Адыгэим шыІэм, нэмыкІ банкхэм кыарыкІыгъэхэм ялыкІохэр ыкІи Мыеклопэ къэралыгъо технологическэ университетым ифакультет зэфэшъхъафхэм ащеджэхэрэ студентхэр.

Лъэпкэ библиотекэм иІофышІэу Саида Дубининам мэфэкІ зэхашэр кызыІуихыгъ. Техническэ ыкІи экономическэ литературэмкІэ отделым кыгъэхъа-зырыгъэ электроннэ слайдхэм ыкІи тхылъ къэгъэлъэгъонэу «Азбука потребителя» зыфилорэм анаІэ тыраригъэдзагъ.

Роспотребнадзорым АР-мкІэ и ГъэІорышІапІэ цыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкІэ иотдел ипашэу Къэрдэн Рэ-щыдэ финанс фэІо-фашІэхэмкІэ цыфхэм яфитыныгъэхэр зэрау-хъумэхэрэр кыІотагъ. ШІыІэ-кІэ-псэукІэр нахъышІу шІыгъэ-нымкІэ Іофыгъоу зэшІахы-хэрэм, кредит шапхъэхэм, кредитыр тэрэзэу зэрэбгъэфедэ-

щтым, мыщкІэ зэгурмыІоныгъэу къэуцухэрэр зэрэдэгъэзы-жышххэм кытегушылэагъ.

«Российский Сельскохозяйственный банк» зыфилорэм икъутамэу Адыгеим шыІэм зы-рыз щэнымкІэ иотдел ипашэу Тхыалджэкъо Фатимэ 2000-рэ илээсым щегъэжыагъэу мы къутамэм Адыгеим Іоф зэрэши-шІэрэр, ащ иІофшІэн мыдэу программэ 20-мэ ялытыгъэу зэрэгъэпсыгъэр, банк ІофшІакІэм зэрэфытегъэпсыхъагъэхэр, кредит Іофыгъор анахъ чанэу, дэгъоу зэшІозыхыхэрэм зэрашышхэр, республикэм ирайон гупчэ пэпчъ мы банкым икъутамэхэр кызырэрэщызІахыгъэхэр кыІауагъ. ІупкІэгъэ-нэфагъэ хэлъэу кредит ІофшІэныр зэрэзэшІахырэм, кыяолІэрэ цыфхэр мы лъэныкъохэмкІэ дэгъоу зэрагъэгъуагъэхэрэр кыІотагъ. КъафэкІорэ цыфхэр нахъыбэ зэрэхъухэрэм ІофшІэкІэшІур ылгъапсэу ылытыагъ. ЛэжэкІо кызырэкІохэм анэмыкІэу, бюджет организациехэм аІутхэр, студентхэр кызырэуалІэхэрэр, хэти ишІоигъоныгъэкІэ кламы-гъэгъожъэу зэрэдэлэхэрэм ягугъу кышІыгъ.

Урысыем и Сбербанк и Адыгэ кутамэ иотдел ипашэу Галина Мироновар ыкІи иІофшІэу Роман Квитко Іофтхъабзэм хэлэжыагъэх. Ахэм ягушылэ анахъэу зыфэгъэхыгъагъэр Сбербанкым-р потребителъхэмрэ язэдІорышІакІ ары. Непэрэ мафэм цы-хъэ фыуилэу, пыгъэу ухъуцонымкІэ ухэтми банкым шІауагъэу кыуитыхэрэр, ахэр зыфэдэхэр, гушылэм пае, кредит картым, потребителъскэ кредитым, «автоплатежым» фэдэу кыатырэр кыІотагъ.

Шыпкы, залым чІэсхэм янахыбэ банкхэм яІофшІакІэ зэри-мыгъэразэхэрэр, кредит шІыкІэм кыиныгуабэ кызырэрэпгъаджэрэр, банк ІофшІэхэр джащ фэдэ чыплэхэм ашъхъэ кызырэрэ-кІохэрэм хабзи-бзыпхыи шы-мыІэжъэу кызырэрэпщагъэхурэр кыІауагъ. ЗыгъэгумэкІырэ упчІэ-хэр ахэмкІэ кыатыгъэх, джуап-хэри агъотыгъэх.

Цыфы пэпчъ ерагъэу кылы-жыырэ сомэр — ахъщэр зэри-гъэфедэшт нахъ шІыкІэ тэрэхэр «Іэнэ хъураем» кышыраІо-тыкІыгъэх. Ахъщэм игъэфедэн-кыгъэкІокІынкІэ шыІэ гүмэ-кІыгъохэр дэгъэзыжыгъэнхэмкІэ мы ІофшІапІэхэм нахъыбэрэ зафагъаззэ ашІымэ, ишІауагъэ кызырэкІышхытыр шыкІагъэ-тхыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
Сурэтхэр тезыхыгъэр
Іэшынэ Аслъан.

РАССКАЗ КІЭКІХЭР

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

ЧІЭННЭГЪИТІУ

КІалэхэм нэутхэхэр, пшъа-шгъэхэм шІэхэу зыкъязыгъэш-тэн зыпъэкІыхэрэр, анэ клапкІэхэрэр ахэтых. Ахэм афэдэхэм сэ сяхъуапсэ. Сэ зыдэсэшІэжы ащ сызэрэфэмьдэр, сызэрэ-укІытапхэр, сызэрэгущыІэ-гъуаер. Анахь сыгу рихьырэ пшъашгъэми ар сфелошгъурэп.

Мары пшъашгъэ кьежъэгъэ-кІэ дахэу Рузанэ, Кошмэзэ-къомэ япшъашгъэ, сыгу рехьы. Ащ сызыфеплъэкІырэр зы илгъэми къехъугъ, гурыт еджа-пІэм тыщызэдеджэщтыгъ, ау сыгу зэрэхэпкІагъэр сфело-шгъуштыгъэп. Сэ укысэупчІы-мэ, Рузанэ нахь дахэ дунаим пшъашгъэ темьтэу слощт. АрынкІи мэху сыгу зэрэри-хьыпагъэр зыкІысфемьло-шгъурэр. Сэри сызэрэкІэлэ лгъэгупхъэр зыдэсэшІэжымы, ащ фэдиз зидэхгъэ пшъашгъэм сыкышщигъэзыным сьтешы-ныхъэ. Уклалэу пшъхъэ олгы-тэжымы пшъашгъэм укы-шщигъэзыным шъхьакІо.

КІалэм е пшъашгъэм угу зэрэрихьырэр занкІэу емьломи, уиплъакІэи укышІощт. Рузани сыгу зэрэхэпкІагъэм гу лгъымы-тагъэу сфелошгъушгъэп, ащ зыгор-рушгъэу ыгу кысфакІомэ кыс-фыхыгъэпсыныи сежэ, ау ащ фэгъэхьыгъэуи зы гушчыи ыжэ кыдэкІыгъэу зэхэсхыгъэп.

Римыхьыллагъэм ар еолкІэ кыгурылошгъэп, ау сэ счІыпІэ итым шІэхэу сыкызызехишы-кІышт. Сыгу шышІэрэр бэ. Рузанэ сщыгъушгъэу сыхъатыгъэ кысэкІурэп. СыкІомэ, ныб-жыкыу фэдэу кызгъотэу кыз-декІокІы, пІэм секІужьмэ, гу-шпысэм чыер егъэкІоды, сы-

зыхэчъыерэм пкІыхъапІэкІэ сынэгу кІэт. Ащ пэпчъ нахьы-бэрэ зысфэмэщыІэшгъушгъэу, джы Рузанэ сапэ кызырэфэу сыгу ихьыкІырэр кыфэсІо-тэнэу зэсІоужы, ау сызыте-плъэрэм сыбзэ еубыты.

Гукъанэ горэ уилэми, гушІуа-гъо кыохуулагъэми, ныбджэ-гъур арыба зэкІэмэ апэу зы-дэбогышгъэу, сыгу ихьыкІы-рэм шызгъэгъозагъ анахь ныб-джэгъу хъалэлэу сІлэу слыгъ-рэр Мэкъуакъо Темыр. СшІэмэ хъушгъымкІи сеупчІыгъ.

ЗыфэшІыр кызыгурымылоу, мыхъун дэдэ горэ есІуагъэу кышчыхъурэм фэдэу пІэокІаеу кысепІыгъ. КысисІон кы-фэмьгъотэу кыпщигъэхъоу тІэклурі зиІжагъ.

— Заур, пшІэщтыр ары, — кыІуагъ Темыр, — джы Ру-занэ уапэ кызыфэрэм еупчІ ыгу зыфэклорэ кІалэ шыІэмэ. Кыуилорэр кысэІотэжъ.

Рузанэ урамым сызшыІо-кІэм гушчыІэгъу сшІыгъэ. Мэ-кІэ-макІээ кІэлэ-пшъашгъэ кэ-бархэми танэсыгъ. СеупчІыгъ:

— Рузан, угу рихьырэ кІалэ шыІа?

— Оры, — зэкІэм кызы-Іуипхъотыгъ.

— Ы?! — сыкІэкуукІыгъ.

Зэхэсхыгъэм зыкІи сежэгъа-

хэпти, сигъэгущІуагъэми слон-сымышІэу сышІуигъэнагъ. Ар ыгу илгъэу кыІуагъэу сэрэшІи, дунаир сфэмыхъоу сыгушІощт, ошъо къатиблымэ ашгъагъ сышъыбэу кысшыхъушгъэу, ау кызырэсщыхъугъэр ыгу илгъэ-шпыккър кымыІуагъэу, кы-сэсэмэркъэугъэу ары.

— Укыыздэхъащы, ара? — сІуагъэ.

— Хъау, сишъыпкъэ, — ыІуагъ Рузанэ ІушхыпчІыкІи.

ЗэрэІушхыпчІыкІыгъэр сыгу рихьыгъэп, сэ сызэнэгъуагъэр кыгъэшгъыпкъэжъэу, кыыздэ-хъащхъэу кысшыхъугъ. Ащ шІокІэу гушчыІэгъу сшІыныр имышыкІэгъэжъэу слыты, сыкыкІэрыкІыжыгъ. Рузанэ кысисІорэр есІотэжыныу Те-мыр кысфигъэпытэгъагъэти, псынкІэу ыдэжэ сынэсыгъ. Хъугъэр кыфэсІотагъ, зэрэІу-шхыпчІыкІыгъэри сыушгъэ-фыгъэп.

— Ухэукъуагъэп, — ыІуагъ Темыр, — угу зэрэрихьыпагъэр кыбдишлагъэти, кыбдэхъа-хыгъ, ау ар ащ фэдизэу угу емыгъэкІу. Зы лгъэныкыокІэ Рузанэ ыгу урихыгъэ шъып-кыэу кыуилуагъэми, ащ нахькІэ зышгъхъэ зымылгытэжырэ адыгэ пшъашгъэм, зинамыс зымыгъэІаплэрэм укыши-

гъэзыгъэкІи шъхьакІо пщы-хъун фэдиз икъурэп. Адыгэ пшъашгъэ тэрэзым кІалэм ыгу зэрэрихьырэр кыреІофэ емы-жэшгъоу ежэ ыпэ зишІышгъэп. Ащ кыкІырэр ошІа, кІалэхэм хъатэу кырамыдзэу, ежэ за-пІуедзэу ары.

— Ар Рузанэ еІолІэгъуаи, — сыгу рихьыпгъэ пшъашгъэм Те-мыр кыриІоллагъэр сыгу ри-хьыгъэп. — Сэ сизакъоп, кІэ-лабэмэ Рузанэ агу рехьы.

— Е делэ тхъамыкІ, пшъа-шгъэм ашыкъ уехуулагъэшъ, дагъоу илгъэми гу алгыпгъэ-жырэп. — АщкІэ кыригъа-жыи, пшъашгъэм кыриІолІэн икъун Темыр кыгъотыгъ, еІланэ кІэух кыфишІыжыгъ:

— Арышъ, о ащ укыши-гъэзыгъэ шъыпкыэкІи чІэнэ-гъэшхо пшІыгъэу кызышчы-мыгъэхъу, ащ фэд нэмыІэмэ, мафэ кыс бгъотын.

Зэхэсхыгъэр згъэшІэгъуагъэ. Рузанэ уфэлІэн фэдиз имыкыоу Темыр зериІуагъэр сыгу рихьы-гъахэп. Темыри кысэсэмэр-къэугъэу, сигъэІорыжъорын, еІланэ кыыздэхъащхыжын гу-хэлэ иІэу ары кызырэсщы-хъугъэр.

— Ори укыыздэхъащы, ара? — сІуагъэ.

— Хъау, сишъыпкъэ сэ, —

зэкІаІо иІагъэп Темыр. — Сыгу уабгъэрэп, пшъашгъэр угу рихьыпагъэшъ, шыкІагъэу иІэхэми гу алгыпгъэжырэп.

ЗэкІэм сшгъхъэ кыеуагъ хэти ежэ ыгу рихьыгъэр зэкІэми анахь дахэу, анахь дэгъоу кыы-щхъоу зэралорэр. Рузанэ кыыз-дэхъащхыгъэу кызырэсщы-хъугъэмрэ синьбджэгъу кыы-сІуагъэмрэ зэхэжыжыи, хэти лгъэгъэкІэ шІу зебгъэлгъэгъун умылгъэкІышгъэу зэралорэм сы-дихьыи, пшъашгъэм сыкыы-щигъэзыгъэу кыуаджэм шы-рызгъэгущыІэнхэр зэсымыпэ-сыжъэу сьд фэдизэу кын кысшыхъушгъэми, Рузанэ зы-щызгъэгъушгъэнэу сыгу исыу-бытагъ. Зыфэгъэхьышгъыгъэп, урамым сапэ кышчыфэмэ гу-шчыІэгъу сшІышгъыгъэп. Ащ хэлъыр ежымыи шІэхэу кыгу-рыІогъэн фае, зыкысщидзы-ешгъыгъ.

Уахътэр гу убэжъэу аІоба, уахътэ тешІэмэ Рузанэ сщы-гъушшжыныным сышчыгъышгъы-гъэми, кыыздэхъушгъыгъэп. Чэци мафи сыгу имыкІэу кыыздесхъакІышгъыгъ.

А хугъэ-шІагъэхэм ауж зы илгъэс дэдэ тешІэгъагъэп зыкІи сызэмыжэгъэхэ кэзбар, синьб-джэгъу Темыр Кошмэзыкъомэ япшъашгъэу Рузанэ кышчагъэу зэхэсхы. «Ы?!» — сІуи апэм сыкІэкуукІыгъэми, хъугъэн ылгъэкІыгъэщтыр кызыгуры-Іуагъэу сІушІлэ сецкъэжыгъэ анахь ныбджэгъу блогъэу сІлэу слыгъэщтыгъэм кысисІагъэр сшІошгъахъоу.

Лгъэшэу сыгу рихьыгъэгъэ пшъашгъэм изакъоп джы чІэ-сынагъэр, ныбджэгъури ары.

Шыбэхъуко Адамэрэ сэр-пырэ зыкыуаджэ тышчы, ты-зэлэгъу, а зы классыи тызэди-сэу гурыт еджапІэр кызыдэты-ухыгъ. Ныбджэгъушхо тызэ-фэхъугъ. Тызэрэмылгъэгъоу чэщ-зымафэ зытешІэрэм тшІуа-бэщтыгъ. Тызэгущыи ылгъэ-кІынэу къэмыхъушгъэу, джаш фэдизэу тизэныбджэгъуныгъэ пытэу ары тикъуаджэ цыфэу дэхэсэм къазэрашхъушгъыгъэр. Тэри джаушгъэу тызэпІы-жышгъыгъ.

Адамэ инасып кыыхыи, уни-верситет кыухыгъ, кыуаджэм кыгъэзэжыгъэу кІэлэгъа-джэу Іоф ышІэщтыгъ. Сэ зымы счІлэмыхъэшгъугъэу кыуаджэм сыкыдэнэгъагъ. Ащ пае ти-зэныбджэгъуныгъэ зы кышчы-мыкІагъэу Адамэ кысщигъэ-хъушгъыгъ.

Насып зилэм тепхын плгъэ-кІышгъэп. Джыри Адамэ ина-сып кыыхыгъ, илгъэс зышчы-пІэ нахьыбэрэ кІэлэгъаджэу Іоф ымышІагъэу Мыекъуапэ ащагъ, «Унэ фыжыым» Іоф шышІэнэу ары. Ежэ инасып кыыхыгъэми сшІэрэп, ятэшэу ІэнэтІэшхо иІэу Мыекъуапэ дэсым ихъатыркІэ ащ чІэфа-гъэу ары кыуаджэм щалорэр, ау хэт ыпкъ кыкІыгъэми, сехъоп-сагъ. Ныбджэгъэм шІу кыы-дэхъугъэмэ уимыгъопэн плгъэ-кІына, сыфэгущІуагъ:

— Адам, синьбджэгъужь,

ІэнэтІэшхо уилэ зэрэхъугъэм пае сыпфэгущІо, джыри нахь лгъа-гъэу уалэтынэу сыпфэлгъаІо, ау ІэнэтІэм удихьыгъэу ппэ дэбгъэ-зыекъон, ныбджэгъуіэ сыкыи-мыдзэжъэу шэн кэпшгъэкъон.

— Ар къапІоу зэхэсэмы-гъэх, синьбджэгъужь, — етхы-уагъ Адамэ. — Ныбджэгъу-

ныгъэм ІэнатІэр сыдкІэ кыы-хъан. Ау... Емынэм ехъ а «ау» мы-гъор, ары зэкІэри кызыІыз-гъэхъажырэп. Адамэ кыуа-джэм кызыкІорэм ыпэ ди-гъэзыеу, садэжъ къэкІоныр хэгъэкІи, урамым тышчыІу-кІагъэми, сыготэу цыфмэ кы-ригъэлгъэгъуныр зэримыпсы-жъэу шэн кышшагъ. Ар лгъэ-шэу сыгу хэкІымы, зэсІоужы-шгъыгъ: «Сыда Адамэ сыгу зы-кІебгъэрэр, тхъэр етагъ, еджагъ, гъэсагъэ, ІэнэтІэшхо иІ. Сэ сыхэтэ? Еджэгъэшхохэ-ми ащымышгъэу, колхозыр зызэб-гырагъэзыжыи ІофшІэни ымыгъотэу кыуаджэм кыыдэ-

нэгъэ кІэлэжъ!» Арэу щытми, Іоф сІлэу Мыекъуапэ сызэкІом синьбджэгъэу зэсымыгъэлгъэ-гъоу сыкыдэкІыжыныр кыез-гъэкІугъэп.

Адамэ Іоф зышчышІэрэ «Унэ фыжыым» учІэхъаныр кыы-зэрыкІоу шымытэу кыычІэ-кІыгъ, пропуск ищыкІэгъагъ.

Ар къаІысхыгъ, ау кабинетэу зэрысым уихъаныри кызырэ-кІуагъэп. Згъэныбджэгъоу ыдэжэ занкІэу сычІэхъанэу сызэжъэм, приемнэм ис бзыль-фыгъэ ныбжыкІэм сыкыызэ-тыригъэуцагъ:

— Аукъодыеу Адам Хъа-мидовичым ыдэжэ учІэхъанэу щытэп. Ухэтэ, тыдэ укыкІыра, сыда пІлэр, плгъэкъуащІэр, лгъэгъунэу дыуилэр?

— Синьбджэгъу, — сІуагъэ, ау ащ кыуубытыгъэп, сІли, слгъэкъуащІи, сыкыыздикІырэри кысигъэІуагъэх.

Бзыльфыгъэр Адамэ дэжэ зычІахъэм бэрэ кычІэтыгъэп.

— Адам Хъамидовичым

ыдэжэ непэ учІэхъан плгъэкІы-шгъэп, Іофхэр иІэх, неущ кыакІо.

— Ы?! — зэхэсхыгъэр згъэшлагъоу, кысэсэмэркыэ-угъэу кысшыхъоу, тІэклуи сшІошъ мыхъоу сыкыэгъуагъ:

— СІлэрэ слгъэкъуащІэрэ тэ-рээу емылогъакъомэ?

— Хъау, есІуагъ, — ыІуагъ

бзыльфыгъэм. ЗыгорэкІэ кысэсэмэркыэ-угъэмэ, кычІлэкІынышъ кыы-сэджэным сышчыгъэу тІэ-кІурэ сышчытыгъ, ау Адамэ кызымылгъагъом, ыдэжэ сызэ-рчІимыгъэхъагъэр сшІошъ-хъахъоу зысыупэщІи иприемнэ сыкыкІыжыгъ.

Ащ ыуж Адамэ кыуаджэм кыкІуагъэкІи зыфэгъэхьы-жышгъыгъэп, ежыри садэжъ кыакІошгъыгъэп. Илгъэхэр кІуагъэх. Джыри Іоф сІлэу Мыекъуапэ сыкІуа-гъэу Адамэ урамым сышчы-Іукагъ.

— О тикъоджэгъур, синьб-джэгъужь, сыдэу дэгъоу ус-

лгъэгъугъа! — кысфэгъэгъу кысспэгъоукІыгъ, Іапллі кыыс-щкІыгъ. — Бэшлагъэ ситхъа-мыкІэжъ, узысымылгъэгъугъэр, боу сыбгъэгущІуагъ!

ЗыкызырэсфисІырэр зы-фэсхыи сымышІлэу, зэхэсхы-гъэр згъэшлагъоу Адамэ сеп-лыгъ.

— Адам Хъамидович, — ыдэжэ сызэкІом сызэрчІимы-гъэхъагъэр ыгу кызгъэкІы-жын гухэлэ сІлэу иприемнэ ис бзыльфыгъэ ныбжыкІэм кыылоу зэхэсхыгъагъэм тетэу ыцІэ ятэ ыцІэ пыгъэшагъэу седжагъ, — Іофэп ныбджэгъу зэрэуилэр кэпшІэжыгъэмэ.

— СыдкІэ ищыкІагъа сІлэ сятэ ыцІэ пыгъэшагъэу укыы-сэджэнэу, — ыдагъэп Адамэ. — Адыгъэхэм ащ фэдэ шэн яІэп, тизэныбджэгъу хъаулыи, сит-хъамыкІэжъ, сІлэ кыодыекІэ кысадж. Мыдэ некІо тадэжъ, Зурет уилгъэгъум лгъэшэу гу-шІошт, граммишгъэ гори зэдэ-тІэтын. Тыгу кыдгъэкІыжын икъуни щыІ.

— Хъау, Адам Хъамидович, угу хэмыгъэкІ, сыкыблэгъэн слгъэкІышгъэп, Іофхэр сІлэх, — сІуи сыкыыІэкІлэжыгъ, ау мызэгъоугъэм зыкызырэсфисІыгъэм есІолІэн сымышІлэу сыхэтыгъ.

Нэужым сшІэжыгъэ Адам Хъамидовичыр иІэнатІэ кызы-рэІуагъэкІыгъэр.

ЩылакIэм ишәпхъэ инхэм ащыщ

Культурэр — цыфлэпкым игушхьэлжыгъэ бай. Ар ащэрэп, ащэфырэп — хэтрэ цыфлэпкыи, лакъуи, унагуи, ауужыпкъэм, ини цыкIуи язэхэлъ IофшIэгъэшху.

Адыгэр лъэпкыу дунаим зытетыр гъэ мин заулу кьалъыгъ. Ар охътэ макIап пшIоигъом улъыкIэхъанымкIэ. Лъэпкым ижъ-ижыжыкIэ ыужыгъэ шәхъабзэхэр, гъэпсыкIэ-шыкIэхэр, хэти шIоу хэлъын фәе пстәоу «цIыфыгъэкIэ» зеджәгъэхэр гъашIэм хэкIыхъагъэх. Сабый цыкIужыер апәдәдә кушгъэм зыхапхэрэм, ащ ыужыIоу, лъэпэрыкIор ышIәу, шыIэкIэ гъогум зытхьэрэм, хэти илъәбжыу пәпчъ, игъәпсыкIэ-шыкIэ зыфәдән фаер «адыгагъэм» кыделъыгъ.

Уахътәр макIо. КIо эпытырэм игъогу хегъәкIыи, ежымы зыгорә чIенә. Ылъәгурэм, зәхихырэм, зәхиләрэм, акъылымрә кьулаимрә зрәзәдIорышIэхэрэм а зәлIри япхыжыгъ.

Адыгэ лъэпкым икультурә анахъ зыIәтыгъэм ащыщ, сә сишIошыкIэ, Ным, бзылфыгъэм, шхъэгъусэм уасәу фашIыштыгъэр. Бзылфыгъэм ыпашхъэ сә кышчырахыштыгъәп, анахъ лIы губжыгытIу зәфилыгъәу зәобанә кьаләтыгъәми, бзылфыгъэр

къәсәу ишхъәтәхъо азыфагу кызыридзәкIэ, лъәуи, убзи имышыкIагъәу, банэр зәпагъәуштыгъ. Бзылфыгъэр — Ны. Ащ нахъ лъапIә мэхъужа? Адыгэ бзылфыгъэм идәхәгъәзәдәштәныгъә зәрәдунаеу шащIагъ. Ащ изы шыс дунәе тарихым зыщIә пытәу хәуцогъә черкешенкәу, сабий дәдзә (1698) тыгъугъәкIэ Стамбул шащIагъэр, Тыркуем шыIәгъә француз дипломатәу, графәу Шарль де Ферриоль ышәфи, ыпхъум ычIыпIәу ыпIугъэр. Айшәт итхылгъәу «Письма к госпоже Каландрини» зыфилорәмкIэ француз литературэм икласик хъугъә.

Адыгэ шыур бзылфыгъэм пае гушыләнчәу шым кьәпсыхыштыгъ, ыбгъукIә гоуцоти, ыгъәкIуатәштыгъ. Нәбгырә пәпчъ Iәдәбәу, нэхъоуе зыхигъотәжыерәм фәдиз культурәу хәл хъурәри.

Адыгэ бзылфыгъәхәри шәнышIухәм арытхәу пIугъагъәх. Жъым ралощтыи, кIәм зызәрә-фашIыштыи, ягъәпсыкIэ-шыкIә, ятеплә-шъуаши ателъыгъәгъ. ХәхъәкIә-хәкIыкIәм фытегъәпсыхъәгъагъәх, адыгэ гушыләм мэхъанә фашIәу, IокIә-шыкIә дахәм фәкьулайхәр ахәтыгъәх. Тыгу къәдгъәкIыжын Теуцожь Цыгъо ипозмә цIарыIоу «Мафәкьо Урысбый» хәт герой

шхъәләхәу Къутәсә дахәмрә Мафәкьомрә язәдәгушыIәгъу гъәшIәгъонәу гузәхәшIәхәм япхыгъагъэр. Къиләшъугъагъи, кьаигъагъи ащ хәлгәп, япсалгә шъабз, ягушылә пәпчъ лъәш, шәрыу, фәбз, гухәм амакъә тешIыкIыгъ. А зәманым — я XIX-рә ләшIәгъум хәлгыгъә фәмә-бжымә пстәур уанәлу кьыригъәуцоу Цыгъо зәрәусагъәм, игушылә зәрәлгәгъәм, изәман зәрилгәпIагъәм мы поэмэр литературэм ышыгупIә ашылгъ. Шыпкыз, цыфым хәл дәгъури дәири зыфәкIожыерә ыльапс. Цыф фәдә кыхәкIыгъәри, лъәпкынычә-унәгъончәри акыл зиләм псынкIәу зәхәгъәкIыкIы. Сә джыдәдәм анахъәу сынаIә зытәзгъәты сшIоигъор адыгэр мы чIым кызытегъагъәм кышчегъәжыгъәу цыф пIуныгъә-гъәсәныгъәмкIә Iофышхо ыләжыгъәу, культурәшхо иIә зәрәхъугъэр ары. ЗәкIә зыфәкIожыерә адыгэ хәбзәр ары.

Ащ кыубыгырә лъәныкьуабәр емызәжыжхәу ахәм зәрәфытагъәм итхыдә гъәшIәгъон эпосәу «Нартхәр». Ар зыфәдә шымыIә культурә литературә саугъәт лъапI, адыгэ лъәпкым идышгә кIән.

Цыфыр зыхәт уахътәм культурәри тешIыкIыгъ. ЩыIәкIә-псәукIәм дәлорышIәзә кьырәкIола цыфләпкыер. Джырэ тимафәхәр нәфынәх, мамырых. Я ХХI-рә ләшIәгъукIәм хәуцо-

гъә цыф пәпчъ имурад нафә, игъогу занкIә. Уеджәштми, упхәштми, упIощтми — «сыцIыфын» пIомә, тилгәхән пәрыохъунчә. ЩылакIәр нахышIу зәрәшIыштым игушпысә зәпымычыжъ кьэралыгъуи, лъәпкыи, унагуи, еджагъи, гъәсагъи, нытыхәри, ләжъакIуи, ныбжыкIи зәдыхәтых. Шу зыгу ил пстәумә Тхъәм кьадәгъәхъу!

Лъәпкым ыләжыгъә культурәшхор аухъумәу, хагъахъоу Iоф ашIә культурәм иучреждениеу АР-м итхәм, еджәпIәшхохәу, ахәм афәгъәзгъә коллективхәм ыкIи пәшәныгъә адызезыхәхәрәм.

Сыда зымыуасәхәр джырэ лъәхән Адыгеим ит апшгъәрә еджәпIәшхохәу Адыгэ кьэралыгъо университетыр, лъәпкымкIә «академие цыкIоу» шIәныгъәр ыпхызә кьырыкIогъә Адыгэ педучилищыр (джы Адыгэ кIәлгәгъәджә колледжәу Советскә Союзым и ЛIыхъужәу Андырхъоә Хъусенә ышIәкIә шытыр), Мыекъопз кьэралыгъо технологическә университетыр, нәмыкI сәнәхәт зәгъәгъотыпIә еджапIәхәр. Ахәр зәкIә зәхәтхәу Адыгеим гъәсәныгъә, шIәныгъә шарагъәгъоты, зыкIәхъопсыхәрә сәнәхәтхәр тыныбжыкIәхәм чыжъәу IукIынхәр имышыкIагъәу кьащыләкIәхә.

Унагъор пытәмә, кьэралыгъоми хәхъо, зәIәты. Адыгәхәр егъашIәми ләжъәкIо-псәокIуагъәх, непи ащ тетых. Тикъуаджәхәр кIәракIәх, тыныбжыкIәхәр

фәныкьогъәнчәх. «Сыхъупхән, сыцIыфын, седжән ыкIи сыIорышIән» аIомә, армәугъәр, шхъәнәкIыгъәр кьызытырамыгъаIоу, дунаим кьәпеон шыIәп.

Урысые хәгъәгушхоми, типсәупIә чыпIә ялыеу Адыгеими мамырныгъәу арылгыр зымыуасә шыIәп.

Тызыхәт лъәхәным ынәIу анахъ зыфәгъәзагъәр ныбжыкIәхәр, цыфыкIәм ипIун-гъәсән, гъогу афыхәхыгъәнныр ары. Ащ тегъәпсыхъәгъә кьэралыгъо программә зәфәшхәафхәр псауныгъәр кьәухъумәгъәнымкIә, наукар, гъәсәныгъәр, культурәр, нәмыкI лъәныкьохәр лъыгъә-кIотәгъәнхәмкIә министерствәхәм зәшIуахых. МәфәкIәм илгә-псәкIошт ныбжыкIәхәр акъылкIә, амалкIә, IәдәбкIә ушгъәгъәнхә пшгъәрылгыр зәшIуахы Адыгеим ит гушхъәбаиныгъә гупчәхәу Лъәпкь музейм, АР-м культурәмрә искусствәмрәкIә и Лъәпкь гупчә, КьокIыпIәм шыпсәурә лъәпкхәм янкусствә и Кьэралыгъо музей икьута-мәу Мыекъуапә дотым, Лъәпкь библиотекәм, зихәхъогъухәм ыкIи кIәләцыкIухәм яреспубликә библиотекәхәм. Ахәм мэхъанә зилә хъугъә-шIагъә пәпчъкIә Iофтхәабзәхәр ащызәхәшәх, цыф гъәшIәгъонхәр кьарагъәб-лагъәх. Афәлуатә лIәужхәм лъәпкым итарыхъ гъогу, арагъашIә АР-м ицIыф цIарыIохәр, ахәм аIуагъаIәх. Ылгәгъоу, зәхихырәр арыба хәти шапхә фәхъоу, гъогу хезыгъәхырәр.

МАМЫРЫКЪО Нурмет.

СӘНӘХЪАТЫМРӘ ЗӘКЪОШНЫГЪӘМ ИГЪОГУХӘМРӘ

Дунаим шы-
зәлгәшIәрә
ансамблэм
ильәсыбәрә
Iоф шызы-

шIәгъә Дыхъу Фатимә исәнәхәт кьыхихынәу зәрәхъугъәр шIогъәшIәгъонәу кьелотәжы. Зәгъәпшәнхәм кьахигъәщырәр лъәпкь искусствәм фыштыкIәу фыриләр лъыгъәкIуатә зәрәшIоигъор ары.

Зыкыышчагъотыгъ, адыгэ нысэх

Къош Къәбәртәе-Бәлкъарым Дыхъу Фатимә шапIугъ. ИшIәныгъә хигъәхъон имурадәу Мыекъуапә кьакIуи, Адыгэ кIәләегъәджә институтым музыкәмкIә ифакультет чIәхъагъ. Хорым Iоф дишIәным, нәмыкIхәм зафигъәсагъ. Музыкәм зәрәфәшәгъәм ишIуагъәкIә шыкIәпшынәм зыфшәишIәгъ.

ШыкIәпшынәр пшынәп, пининәп, гитарәп. Орәдышъор бгъәжынчыныр зикIасәр бә, ау ар зәкIәми кьадәхъурәп. ЕтIани уныбжыкIәу шыкIәпшынәр кьызыпштәкIә уегупшысә, «Хәтә шIогъәшIәгъонәу кьысәдәлуштыр?» зыфәпIощт упчIәр гум «шәчәрәгъу». Пшынәхәр, Iәпәпшынәр, шәонтырыпкхәр, пхәкIычхәр, нәмыкI музыкальнә Iәмә-псымәхәр зыхәт оркестрәм шыкIәпшынәр хәкIуакIәба, ымакъә ләшәу кьыхәшә? Ащ фәдә упчIәхәм уамыгъәгумәкIынәу хъурәп.

Дыхъу Фатимә Мамгъәт Ленәрә зәгъусәхәу Мыекъуапә зәрәшәдгәгъәхәр нәпә шIукIә агу кьәкIыжы. Къәбәртәе-Бәлкъарым кышышхъугъәх. Мыекъуапә дзәсыхәзә адыгэ нысә хъугъәх. Фатимә Адыгэ Республикәм и Кьэралыгъо Академическә кьәшъокIо ансамбләу «Налмәсым» иоркестрә ишыкIәпшынау. Ленә тиреспубликә и Кьэралыгъо филармоние исимфоническә оркестрә иорәдыу.

ШIәныгъәм гъунапкә зәримыIәр Дыхъу Фатимә кьыди-

лгыти, Адыгэ кьэралыгъо университетым июридикескә факультет кьыхухыгъ. Музыкәмрә юрист IофшIәнымрә зыкIи зәмыпхыгъәхәу Фатимә кьезыло-кIырәмә аIукIәштыгъәми, гухәлгәу иIәм фәкIуагъ. КIәгъожы-рәп — ар занкIәу кьәIо. ЩыIәныгъәр лъәкIуатә, шIәныгъә лыгә зәрәшымыIәр нафә кьы-

фәхъу. Шыпкыз, лъәпкь искусствәм шIульгәгъоу фыриләр нәпә нахъ кьытекIо.

«Налмәсым» иконцертхәм сәпIыгъә, Фатимә синәпIгъәу бәрә кьәфә. АгъүнәкIә шәсыш, ыIапәхәр зәригәлорышIәхәрәм сынаIә тесыдзәу кьыхәкIы.

Оркестрәм кьыригъәлорә музыкәм Фатимә иIахъәу хишIыхъә-

рәр кьыхәбжәщыныр IәшIәхәп. Гушыләм пае, мәкьуао кIуагъәхәм сәмәркәу зыхәл кьашъор «Налмәсым» иартистхәм кьызәрәшIырәм тылгыпIләзә, IофшIәным зышчызышәикIырәм ироль кьәзышIырәм макъәу ыгъәфәдәхәрәр Фатимә кьырегәIо. Залым чIәс цыфхәм ащ гу лъамытәуи кьытцәхъу. Мыш зәу кьы-

шыхәдгъәщырәр кьәшъуакIохәмрә Дыхъу Фатимә зәдырагъаштәзә едзыгъор кьызәрәшIы-рәр ары. «Налмәсым» нахыбәрә Iәгу зышчыфитеохәрәм а кьашъор ащыш.

— Сыд фәдә концерт тиIәштми, Дыхъу Фатимә цыхъә фәтәшIы, — еIо «Налмәсым» ихудожественнә пащәу Къулә Мухъамәд. — Ансамбләр зыгъәдәхәрәм ащыш.

Классикәм ипроизведениехәр Мамгъәт Ленә мэкъә IәтыгъәкIә кьәIох. Симфоническә оркестрәм ипчыхәзәхәхәм ахәлажъәу тәлгәгъу. Филармонием изал цыкIу концертхәр шызәхышәхәуи кьыхәкIы. Классикәмрә эстрадәмрә ләшәу зәтәкIых. Ленә рәхәтәу пчәгум кьәхәшә, Тхъәм кьыритыгъә макъәр егъәжынычы.

— Сызыпыль Iофыр сшIогъәшIәгъон, — кьәлуатә Мамгъәт Ленә. — Тиконцертхәм япIыгъә цыфхәм произведениехәм купIәу яIәр алъызгәIәсы сшIоигъу. Филармонием июбилей фәгъәхыгъә зәхәхәхәм сахәлажә...

— Дыхъу Фатимә Мамгъәт Ленәрә Адыгеим шащIәрә артистхәм, — кьәлуатә АР-м ифилармоние идиректор шхъәIәу Хъот Заур. — Тимужыкальнә искусствә кьәзыгъәбаихәрәм ащышых. ШIоу шыIәр кьадәхъунәу афәсәIо.

Къәбәртәе шьолгырым кьыкIыи, адыгэ нысә тфәхъугъәхә Фатимә Ленәрә ащытхъу тиреспубликә шаIо. Яунагъохәм адатхәхәу псәунхәу Тхъәм тәфәлгәу. Зәкьош республикәхәм язәпхыныгъәхәр зыгъәпытәхәрә артистхәм ахәр ащышых. Шьопсәу, концертхәм гуахъоу ащытәжыугъәгъотырәм тегъәгушхо.

САХЫДЖКЪО Нурбий. Сурәтхәм арытхәр: Дыхъу Фатимә шыкIәпшынәм орәдышъор кьырегәIо; Мамгъәт Ленә концертхәм хәлажә.

Гъэхъагъэу ялэр макІэп

Адыгеим культурэмкІэ и Министерствэ 2011-рэ илэсым илофшлагъэхэм язэфэхьысыжъхэм, уахътэм диштэу тапэкІэ гухэлъэу ялэхэм афэгъэхьыгъэ зэхэхъэ тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкІуагъ. Республикэм культурэмкІэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый къышыгыгъэ докладым едэлугъэх. Анахъ дэгъоу юф зышлагъэхэм щытхъур афалуагъ.

Адыгэ Республикэм итворческэ купхэу «Налмэсым», «Ислъамыем», симфоническэ оркестрэм, оркестрэу «Русская уда-лым», Лъэпкъ театрэу Цэй Иб-

рахымэ ыцІэ зыхьырым, Урыс театрэм, Камернэ музыкальнэ театрэу Хъанхъу Адамэ ыцІэкІэ щытым, нысхъапэхэм ятеатрэу филармонием щызэхашагъэм,

нэмыкІхэм ялофшлагъэ мини-стрэм эфихьысыжъзэ, шлушлагъэхэр къыхигъэшъыгъэх — узэ-ращытхъун щыІ.

Библиотекахэм, музейхэм, ис-

кусствэхэмкІэ еджаплэхэм, фэшъхъафхэм ялофшлагъэ министрэр къытегушылагъ. Культурэм щылажъэхэрэм тапэкІэ бэкІэ тащыгугъын тлэкІыщтэу ылытагъ.

Зэхэхэм къышыгушылагъэх АР-м и Парламент и Комитет итхъаматэу Евгений Саловыр, республикэ филармонием идиректор шъхьалэу Хъот Заур, ансамблэу «Ислъамыем» ихудожественнэ пашэу, композиторэу Нэхэ Аслъан, Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцІэ зыхьырым идиректорэу Зыхъэ Мэлайчэт, Шэуджэн районым иадминистрације културэмкІэ игъэлорышланІэ ипашэу Лышэ Рустем, нэмыкІхэри.

КІэухым анахъ дэгъоу юф зышлагъэхэм щытхъу тхытхэр ара-тыжыгъэх.

Сурэтым итыр: **Чэмышъо Гъазый зэхэхэм къышэгугъыгъэ.**

ИСКУССТВЭР — ТИБАИНЫГЪ

Макъэм орэдгышъом зыщелэты

Урысыем и Къыблэ шъолъыр, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгъухэм ащызэлъашІэх Адыгэ Республикэм иорэдыло-къэшъокІо ансамблэу «Ислъамыем» иартистхэу ХъокІо Сусанэрэ Мышъэ Андзауррэ. Орэд къэзылорэмрэ пщынэмкІэ музыкальнэ произведени-ехэр къезыгъалорэмрэ композитор цІэрылоу Нэхэ Аслъан зэфышагъэх.

фэраз. Композиторэу Нэхэ Аслъан чыжъэу плъэрэ цІыф Іушэу сэлъытэ. Непэ къыгуылуагъэр икыоу къыбгурымылоу къыхэкІы. Илэсэ заулэ зытешІэкІэ ор-орэу уегушысэ: «Нэхэ Аслъан мыр бэшлагъэу къысфилотэгъагъ, ау икыоу сынаІэ тесыздэгъагъэп» зыфэллощтыр зэолужы.

ХъокІо Сусани, Мышъэ Андза-

ури «Ислъамыем» имурад шъхьалэхэр лъагъэкІуатэхэзэ, лъэпкъ ис-кусствэр дунаим нахьышІоу щягъэшІэгъэным ялахьышІу хашІы-хъэ. Культурэм илофышІэ и Мафэ творческэ гъэхъагъэхэр пагъо-хыгъэх, концертхэм зафагъэхъазыры.

Сурэтым итхэр: **ХъокІо Сусанэрэ Мышъэ Андзауррэ.**

ТИЩЫФ ЦІЭРЫНОХЭР

Тиреспубликэ дунаим шагъэдахэ

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ те-атрэу Цэй Ибрахымэ ыцІэ зыхьы-рэм зэлъашІэрэ артистэу щыла-жъэрэм къэбар гъэшІэгъонэу къяпгхылілэн плъэкІыщтыр тхыль заулэ хъун. Непэ зигугъу къэтшыхэрэр Зыхъэ Заурбий, Кукэнэ Мурат, Бэгъ Саид.

къакІэ-упчІэхэу къыхэкІы. АщкІэ къатломэ тшІо-

Классикэм хэхъэгъэ произве-дениехэм атехыгъэ спектаклэхэ-ри тиартистхэм узылэпашэу къа-шы.

Бэгъ Саид Москва илэсыбэрэ юф щышлагъ, Урысыем изаслу-женнэ артист. Ащ ехьылІэгъэ къэбар гъэшІэгъонэу тызыщы-гъуазэм гъунэ илэп.

Урысыем инароднэ артисткэу Ирина Алферовам гушыІэгъу тызыфэхъум, тиупчІэхэр театрэм-рэ уахътэу тызыхэтымрэ афэгъэхьыгъагъэх. Джэуапыр ар-тисткэ цІэрылом къытыжъызэ, сэрыкІэ ошІэ-дэмышІэу Бэгъ

Зыхъэ Заурбийрэ Кукэнэ Му-ратрэ зэгъусэхэу спектаклэ ма-кІэп зыхэлажъэхэрэр. Анахъу къахэдгъэщырэр жъы мыхъурэ спектаклэу «Псэлъыхъохэр» ары. Театрэр зикІасэхэр телефонкІэ редакцием къытфытеохэзэ, З. Зы-хъэмрэ М. Куканэмрэ зэгъусэхэу зыхэлэжъэщтхэ спектаклэхэм

игъор театрэм цІэрыло щыхъу-гъэхэ артистхэр цыфмэ зрякІа-сэхэр ары.

«Псэлъыхъохэр» спектаклэ къызэрыкІоу зыми ымылгытэу къытщэхъу. Артистхэм ярольхэр дэгъу дэдэу къашІы — джары театрэм пыщагъэхэр ягуапэу зыкІеплгыхэрэр.

Саид къыщытхъоу фежъагъ.

— Саидрэ сэрырэ бэрэ юф зэдэ-тшІагъ, ар театрэм ицІыф шъыпкъ, — къытилуагъ Ирина Алферовам.

И. Алферовам зэдэгугъыІэгъоу дгытІагъэр нахъ игъэкІотыгъэу «Адыгэ макъэм» къышыхэты-уыщт.

Дунаим исценэ хэхыгъэхэр къэзыгъэдэхэн зыльэкІыщт ар-ти-стхэм тиреспубликэ и Лъэпкъ театрэ юф зэрэшашІэрэр иску-ствэр зикІасэхэмкІэ гушылуагъоу щыт. Бэгъ Саид кинофильмэу зыхэлэжъагъэхэр Урысыем имы-закъоу, ІэкІыб хэгъэгъухэми къа-щагъэлъагъо. Артистым, режис-серым бэкІэ тыщэгугъы. Зыхъэ Заурбий къызэрэтилуагъэу, Бэгъ Саид ыцІэ джыри бэрэ зэхэтхыщт.

Сурэтым итхэр: **артист цІэ-рылохэу Бэгъ Саид, Зыхъэ За-урбий, Кукэнэ Мурат.**

НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбий.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КъыдзыгъэкІыр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ юфхэмкІэ,
ІэкІыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырІэ
зэпхыныгъэхэмкІэ
ыкІи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкІэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхьалэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зыдзылэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкІыжъ зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**
Урысые Федерацием
хэутын юфхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шланІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиу-
тыхэрэм мышъып-
къагъэу къахыф-
хэрэмкІэ къэзыгъ-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кІыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажъэхэр-
рэмрэ яеплгыкІэ
зэтемыфэн ыльэ-
кІыщт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхьырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкІи къэ-
зытхыгъэхэм
алэкІдгъэхъа-
жъыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
3560
Индексхэр
52161
52162
Зак. 755**

Хэутыным
узыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00